This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

A 000 137 237 4
UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

Digitized by Google

Digitized by Google

MATIJA BAN.

Digitized by Google

MAROJICA KABOGA

II. 190.

Tragedija u 5 čina

MATIJE BANA

pisana 1880

i

Dubrovačkoj Vlasteli

posvećena.

(Preštampana iz Slovinca.)

MEĐUNARODNA KNJIŽARA
I
TISKARA
PACHER I KISIĆA
U MOSTARU

U Dubrovniku
Naklada tiskare D. Pretnera
1880.

Digitized by Google

Čist prihod piscem je namijenjen
„Gundulićevu spomeniku.“

Digitized by Google

MATIJA BAN.

Evo nas rado da oslužimo našu dužnost prama zemljaku našem koji je mnogo gojio našu knjigu i neumorno radio sve do danas na polju narodnje prosvjete, naime Matije Bana.

Matija Ban rodio se 16/4 decembra 1818; svršio gimnazijski tečaj u Dubrovniku; filosofiju kod čuvenoga zbog naučenosti dominikanca Oca Maslaća, koji ga je privatno učio s namjerom da ga u red dominikanski uvede; za tim je u Dubrovniku učio i pedagogiju kod popa Arbanasa. Prvu je pjesmu napisao god. 1834, Profesor humanitarnih nauka Ot. Tvrtko, predavajući poeziju, naredio je svojim učenicima da svaki do izvjesnog dana napiše jednu pjesmu, bilo latinski, ili talijanski ili slovinski. Kad je odregjeni dan došao, svaki je učenik svoju pjesmu pročitao, a pošto je i Ban pročitao svoju, profesor reče: *habemus poetam.* Te su riječi riješile pjesnički poziv M. Bana. On je isprva pisao Talijanski lirske pjesme, tri tragedije i jednu dramu, ali pošto je pročitao Šekspira sve je te dramske proizvode bacio na vatru.

Gonjen nesrećnom ljubavi napusti god. 1839 Dubrovnik, i ode u Carigrad. Tu je dobio katedru jezika i književnstva italijanskog u grčkom učilištu na ostrovu Kalkis-u. Zatim istu katedru u francuskom učilištu Bebeka na Bosforu, i u učilištu Lazarista u Galati. God. 1841 oženi se sa grkinjom Margaritom Markoisi; kupi jedno

2062598
Digitized by Google

poljsko dobro blizu Bruse u maloj Aziji, i tu se oda srpskoj književnosti, namjeravajući preseliti se u Srbiju. Tu namjeru i izvrši 1844. U Biogradu Knez Aleksandar Karagjorgjević povjeri mu vaspitavanje svojih kćeri, pri kom je poslu ostao do velikog pokreta evropskog u 1848 god. Tad je poslan k Patriarhu Rajačiću, Banu Jelačiću, i Vladici Crnogorskomu, da ugovori savez srpsko-hrvacki protiv Magjara. Da je ta misija srećno ispala, to su dogagjaji dokazali. Za tim mu je povjereno da u sporazumljenju s Vladikom spremi ustanak u Turskim slavenskim provincijama i u Albaniji. Na tu se cijel preselio u Dubrovnik, gdje se zadržavao 1849 i 1850 godine. Stvar je bila sazrela, ali pošto je u svoj Evropi narodnomu pokretu slijedovala reakcija, on bude pozvan natrag u Biograd, i tu postavljen za profesora francuskog jezika u Liceju. God. 1851 .i 1852 išao je opet s nekom misijom na Cetinje knezu Danilu. God. 1854. za Krimskog rata, otišao ja s misijom u Carigrad, gdje se zadržao 8 mjesecâ. Vrativši se u Srbiju otpravljao je političke poslove sa stranim zemljama. Tri su ga sile ponudile sa konsularskim zvanjima, ali im se on zahvalio, predpostavljajući služiti svom narodu. God. 1857 bi postavljen za profesora franc. jezika u Biogradskoj artiljerijskoj školi, opravljajući uvijek pored toga političke poslove. G. 1858 bio je odregjen za srpskog oficioznog agenta u Parizu, kod Cara Napoleona, od koga je i zlatnu medalju bio dobio, ali se to razbi o prevrat koji je te godine doveo na kneževski prijesto dinastiju Obrenovića.

Gonjen partajskim strastima M. Ban bi tada lišen zvanja, i povuče se u privatan život na svoje dobro „Banovac“ blizu Biograda. Nu brzo ga tu potražiše novi vlasnici, i pozvaše ga da radi na političkim djelima

Digitized by Google

u ministarstvu inostranih djela. God. 1860 opet je išao s misijom u Beč, i dopro do Dubrovnika, a godinu poslije u Karlovac na srpski sabor, gdje je Srbima preporučivao sporazumljenje s trojednom Kraljevinom. Tu se svršuje niz njegovih misija.

Tad je počela njegova publicistična radnja, i one žestoke borbe, koje je on izdržao protiv radikalaca kao god i protiv konservativaca, držeći se onog postupnog i izmjerenog napredovanja koje uslovljava zdrav i stalan razvitak svakomu narodu, a osobito novomu. Knez Mihajlo osnuje 1862 press-bureau, u kome ga postavi za Upravitelja; ali je to bila oficiozna a ne strogo zvanična ustanova; pa je i tu njegovo pero često upotrebljavano na pisanje zvaničnih diplomatskih akata. God. 1878 narodna skupština u Nišu donijela je naročit zakon, kojim se M. Banu, za zasluge zemlji učinjene, priznaju sve godine bezukazne službe kao da su sa ukazom provedene, i daje mu se pravo na penziju. To je jedini slučaj u kneževini da narodno predstavništvo tako prizna usluge jednom gragjaninu, i za nj stvori naročit zakon. Knez Milan sa svoje strane odlikovao je M. Bana sa takovskim komanderskim krstom.

Okrom političkog rada ovoga Dubrovčanina, koji iznosi preko 3000 spisa na raznim jezicima, on je našao vremena i za književni rad u opšte, a za poeziju napose. Napisao je u prozi: tri sveska „Vaspitatelja ženskog“ — „Osnovi ratni i četnička vojna“ — „Pravo sve-srpskoga naroda u turskom carstvu“ — „Zrcalo povjesnice Dubrovačke“ — „Državo-pravna rasprava sa Vidovdanom“ — „Mnoge kritike i pozorične članke“ — «Iskrice moralne i povjesničke“ — a uredio je i izdao tri sveske „Dubrovnika“, prvu s g. M. Pucićem a druge

Digitized by Google

dvije sam. U poeziji ima pjesama svake vrste, jedanaest tragedija i 2 drame. 1)

M. B. spada u onu generaciju, koja je bacila prva sjemena narodne svijesti slavenske u Dalmaciji, Hrvatskoj i Srbiji, i radila na narodnoj slozi, preziruć sve prerasude plemenske. U takom poslovanju on je morao naravno steći mnogo i prijatelja i neprijatelja ; ali izmegju pohvalâ i grdnjâ neumorno je produžavao svoju radnju, doživio joj rezultate u oslobogjenju Slavena u Turskoj, kao i pobjedu nad svojim ličnim neprijateljima svečanim priznanjem njegovih zasluga od strane zakonodavnog tijela u Srbiji.

On je član Učenog društva u Biogradu, Jugoslavenske Akademije u Zagrebu, El-Šarka u Carigradu, i društva kozmiko-umanitarnog u Rimu, a ove godine akademija književnosti, naukâ i vještinâ u Kataniji, i društvo dei Benemeriti Italiani u Palermu izbraše ga za svoga člana ; ovo posljednje odlikovavši ga zlatnom medaljom za patriotične i književne zasluge, a bio je predsjednik učenog odijelenja biogradskog društva za vještine i zanate.

---

1) »Mejrima« prevedena je na ćeski, poljski, ruski i njemački jezik, a u prostranim izvodima i na francuski. „Marta posadnica“ prevedena je na italijanski jezik od prof. Mlinara „Car Lazar“ preveden na ruski jezik, tako isto i „Takovski ustanak“

„Pravo svesrpskoga naroda« prevedeno je na njemački, francuzki i ruski jezik.

Takogjer mnoge su njegove pomanje pjesme prevedene na talijanski, kao n. p. epička pjesma „Lazar Novski Vojevoda“ što je lani izišla u Slovincu. Preveo je naš zemljak g. Pavo Relja, a prijevod je bio u splietskome „Avvenire“ U istom je listu g. Ćudina objavio neke prevode lirskih pjesmica našega Bana.

Digitized by Google

Mi se čvrsto nadamo da će učeni gosp. M. Ban, netom pusti službu, skloniti se u Dubrovnik i ovdje provesti svoju starost izmegju prijateljâ svoga djetinstva na radost i utjehu svoga rodnog mjesta koje se od njega još čemu nada. Bog mu podario dug i sretan život na uhar naše knjige i narodne svijesti!

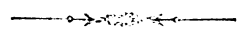

Digitized by Google

MAROJICA BRNJE KABOGA.

Digitized by Google

Digitized by Google

MAROJICA BRNJE KABOGA.

Digitized by Google

MAROJICA BRNJE KABOGA.

Slavna prošlost našega grada ima svoju najveću znamenitost u državnoj samostalnosti. Ona je podlogom svakomu raspitivanju blagostanja, napretka i milijeh uspomenâ starog Dubrovnika. Kroz vjekove sačuvana, ili se štitila bizantinske truleži, ili uginjala osmanlijinskoj poplavi, ili preticala mletačku prepredenost, zanimala je uvijek i domoroca i inostranca. Ipak ova osnova misao dubrovačke republike više je poznata iz posljedicâ svojih, nego u bitnosti samoj; ter uzdržanje samostalnosti, ako i bi često udivljenjem spomenuto, ne postane posebnim pitanjem gdje bi se narav i srestva te borbe za opstanak zbliza pratile i učile. Više znamo o književnoj, trgovačkoj i obrtničkoj struci naše povjesnice, nego li o državnoj. Gdje poznamo i najmanja djela perom proslavljenijeh, sumnjimo o imenu mnogijeh, što su život ili žrtvovali ili nudili na samo prijetnju državne pogibelji.

Ovome zapuštenju uzrok je i značajna skromnost starog dubrovačkog života; kako u davnijem republikam, i dubrovački državnici — mimo najveće zasluge — povratili bi se zaboravljeni gragjani netom bi im javna služba istekla; krepost u žrtvi za opće dobro bila je gragjanska dužnost. Osim Bunićeva napisa — što je možda i nadgrobnica zaslužnom gragjaninu u tugjinstvu prestalomu — nema u Dubrovniku za državuu zlužbu ikakvog drugog spomenika. U istinu poslije ponos ko-

Digitized by Google

ljena sačuva uspomeni neka imena, ali to kroz priče i predaju bez obzira na glavno pitanje. Bogati i velevažni izvori mnogijeh izvještaja poslanstava i dopisâ poklisarâ ostanu tako zanemareni i zaboravljeni. Ovo neprocijenjivo blago svijeh državnopravnijeh odnošaja i povjesti dubrovačke samostalnosti bude stoprv za naše doba uvaženo; kada se prouči, Dubrovnik će imati svoju povjesnicu, poznaće se u bitnosti ono što je sada izraz mnogostručnijeh naporâ i uticajâ, a sile i plemenitost zaboravljenijeh muževa biti će potomcima vjerna slika stare domaće kreposti i ljubavi.

Svakako megju tijem slikam najzanimivljije za pučku pouku i zabavu jesu one što jošter pričom živu. Usporediv predaju sa istinitim dogagjajem, poznajemo i ćut dobe i želje pojedinacâ. Najbliža i najviše sačuvana takovijeh pričâ jest ona ob osobi koje sliku donosimo. Tu priču nećemo više spominjati, pošto je u zadnjijem brojevima „Slovinca“ vješto i poznato pero narodnu književnost njom obogatilo; nego dijelom da je istinom usporedimo, a dijelom da i ovijem zrncem pomožemo poznavati veliku moć stare državne misli za svaku žrtvu i kod svake osobitosti i značaja, priopćićemo dvije poglavite a sasvim protivne tačke iz života rečene osobe. —

Bilo je pet godina prije velike trešnje. Dubrovnik u najljepšem cvijetu blagostanja i bogastva već na početku stoljeća, podigne se i više za kandijskog rata; Paše bosanski i hrcegovački po sultanovoj zapovjedi zabranjivahu svako trgovačko općenje turaka sa mlečićima; tako sam naš grad postane spremištem za jedne i druge. Carinarski dohoci kažu najbolje silu prometa i trgovine koja se uvažaše i izvažaše u to doba. Život u gradu bijaše bučan, oko carine i po svemu

Digitized by Google

tadašnjemu *konalu* puk je vrvio, lagje se redale i kretale, blago se spremalo. Dne 25 julija prestane na čas to zvučno veselje; vanredne naredbe prekinu poslove; na gradska vrata pohite stražari i budu zatvorena; *capitanei noctis* postave se uz malo vratašce da paze prolazeće; narod prije poslom zabavljen ide sada od kneževa dvora do crkve S. Frana; odbornici javne sigurnosti obahode samostan *male braće*; staro-i malovjećnici kupe se izmjenice; sve bijaše zabuna i ometa. Raznese se glas da mladi vlastelin rani starca malovjećnika i da se pravdi krije. Puk se nagrne gdje trublja sa svodnika obični muk razdiraše; tu glasnik navijesti zabranu svake pomoći krivcu. Sutradan sjedne na novo veliko vijeće, ter izabrav petero vijećnika sa petero vlastele naredi im da se istražuje svukuda po samostanu: znalo se je da je krivac u prvi mah tu do knjižnice pribjegao i drugovima i prijateljima se tužio, ali ga vijećnici ne nagju. Na 28 povrati se sve desetero odbornika sa stražama, i po novom nalogu pogju do gustijerne blizu konobe samostana; izmjeriv vodu, spusti se momče na užetu. Tad pukne žalostan prizor.[1]) Na vodi plovila je spravljena postelja, vezana na daske barjelima prebijenjem, uz nju svijetljenik, svijeća i hljeb odavahu sakrivenu osobu, koju se nije moglo ugledati. Glasnik naglasi tri puta krivca imenom, ali mu zapovjed zabući

---

1) Statui tantum ex visu quantum ex relatione pueri in eadem cisterna exstare tabulas, lectus, cultricem et guancialia, nec non candelabrus cum candella extinta et aliquot frusta panis, quae omnia erant firmata supra aquam ad duo barilia. Istraga u izvoru godine 1662 protiMarojici Bruje Kaboga. Za nju imamo lijepo zahvaliti velačasnomu Dr. I. A Kaznačiću.

Digitized by Google

po vodi bez odgovora. Na mjestu [2]) u prisutnosti mnogijeh redovnikâ počmu straže valjati vrh. Kod prve ploče panu, duboki glas zaviče iz dubine; mladi čovjek sakriven u vodi do grla predavaše se pravdi.

Kako sve ovo?

Marojica Brnje Kaboga vlastelin bogat i ponosit, mlad i nerazmišljen, kako obično dangubna mladost one dobe, pogje u Rijeku sa njekoliko mladijeh turskijeh trgovaca i njihovim *jeminom* da ih u svome ljetnom dvoru zabavi i po rijeci sprovede. Pri zamršenim odnošajima tadašnje politike, malo vijeće, zamjeriv tako drugovanje, naredi pismom Kabogi, da se odmah sa svijem drugovima u grad povrati i vijeću opravda.

Kada se je naredba u senatu vijećala, malovjećnik zamjenik Niko Gogje Sorkočević napadne lakoumno ponašanje Kabozino pri drugim slučajevima, tuživ da je mačem skidao klobuk nekom popu korčulaninu, pak i mačem javnog činovnika udarao, a svetogrdno [3]) jošter podarivao nevjernika turčina velikom puškom.

Primiv pismo Kaboga isto pobjed iskrca turke, ali prenoći u Gružu i ne prekaže se vijeću neg sutradan. Pošto mu knez pred vijećem prigovori drugovanje i ne točno izvršenu naredbu, optuženik se izgovori bezbrižno; ali čim, čuć darovane puške, bude opomenut proklestvom bulle *Coena Domini*, usplamti gnjevom i odvrati knezu nepristojno. [4]) Bi odmah odalečen iz vijećnice a malo zatim dostavljena mu osuda na tri mjeseca tamnice.

---

2) . . . . memores respectus debiti loco sacro, et semper presentibus pluribus Fratribus Conventus.

3) Il che offendeva la Maestà di Dio.

4) Mente per la gola chi questo ha detto, e sono per mantenere che questo non è vero se sapessi di perdere cento vite e cento anime. A prije toga, diceva che meglio sapeva trattare con li turchi di coloro che avevano fatto scrivere la lettera.

Digitized by Google

Dok se je ovo zadnje zgagjalo Niko Gogje Sorkočević sjedaše ispod svodnika pred dvorom, u razgovoru sa drugijem starcem. Kaboga mu bijaše ne daleko svoj, a brat Sorkočević, oženjen za sestru Kaboge ljubljaše i njega; to možda porodi zavist u starcu, i tako boležljivu, ter u zadnje vrijeme stane karati a često i javno kuditi mladića. Već prvo pismo vijeća Kaboga prepiše Sorkočevićevoj zlobi, i mržnjom se prijatelju potuži. Poslije kneževe riječi i odalečenje iz vijećnice uzdrmaju ga velikom uzrujanosti, a kad primi osudu uskipi za osvetom. U čas poleti i dotrča nožem u ruci, navali staroga na istom mjestu gdje sjedaše i zamlati ga raskrvaviv mu ruku i glavu. —

Netom bi iz samostana izveden, probudi Kaboga megju pukom i znancima sažaljenje pri stignutoj sudbini. Toliko se očituje i kroz cijelu istragu, tako da i ona i osuda na dugo se otegnu. Znanci, rodbina i neki poklisari iz inostranstva uticahu se kod vijeća za što blažu kaznu. Znamenito je nastojanje nadbiskupovo u istu svrhu, pak i zaključci senata na prijetnju proklestva radi povrjede svetog mjesta [5]). Senat smatraše napadaj za najveću državnu krivnju i pridržavaše pravo utamničenja krivca kako veleizdajnika, pošto ranjenik *„collective cum undecim aliis consiliariis rappresentabat Majestatem Principis;“* ipak odgovaraše poklonito Nad-

5) Stvar dogje u veliko vijeće, pošto Nadbiskup upozoravaše da djelo ne bijaše izdajno; vijeće odluči ne otpustiti uzapćenika nego odabrat i poslanike da pitanje s Nadbiskupom ikako smire, naloživ im; da debeant insinuare inalterabile obsequium et reverentiam quam a majoribus haereditariam ipsi servant versus Sacrosanctam Eclesiam Dei, ejusquem imunitatem, quam semper servare et tueri parati sunt nec aliqua macula laedere . . . Qui Dominus Archiepiscopus ad haec respondit: almeno accelerino col processo.

Digitized by Google

biskupu, izgovorom da istraga nije još svršena a da je zločinac u dvorskoj tamnici od „*cautela, cum carcer archiepiscopalis non sit tutus nec firmus*“ U tom pravu ne popusti senat nikada.

Sorkočević umre na 13 augusta; stoprv tada vijeće ponudi Nadbiskupu ključe zatvora, ali u isto doba odredi svoju stražu.

Ovo smo zadnje mimogred spomenuli, pak ćemo i sve drugo propustiti, toliko jer bi se od namjere odalečili, koliko jer je ostalo prilično kroz priču poznato. Nama je bilo od samijem riječima službene istrage predočimo ćud, značaj i ponašanje osobe koja je poslije imala za domovinu najvažniju i najmučniju službu služiti, a u kojoj ćemo je i slijediti.

Kad usporedimo Marojicu Kabogu sada silovita i navaljiva mladića, sa ustrpljivijem i razmišljivim poklisarom što je kašnje; duh ponosit i srce kremenito iskre kresivo pri najmanjoj oporbi u mladosti, sa vedrim državnikom i po mijenjajućoj se zgodi pregibljivim poslanikom u zdreloj dobi: kad se promislimo da što sada za riječ plamti i oružja se hvata, poslije će mrmljati klečeći molitvu za zdravlje velikom veziru; kad ga znamo sada smiona i bezbrižna a poslije trijezna i oprezna; prije u naglosti osvetljiva, a poslije prignuta da po Carigradu dvori nadute sluge, da im se klanja i kad vidi da taje i uskraćuju sutra što danas obečaše; treba da se čudom zapitamo dali je ovo jedna ter ista osoba bila, ili je koja vrhunaravna moć prvu u drugoj salomila. Niti li je cijeniti da mu je tavnovanje opornost satrlo i vrijeme promijenilo. Nebude osugjen kao krvnik da doživotno u zatvoru čami, već kao državni zločinac, i s toga pet godina kašnje znamo ga pomoćnikom i braniocem u biču velike trešnje. U ćudi i mnogo vremena za-

Digitized by Google

tim ostane isti, i čak godine 1675 potegne mačem druga za uvrijedljivu riječ 6). Promijeni se u istinu, ali samo kad ga korist domovine, samostalnost rodnog grada prelomi i predobi. —

Poslovanju dubrovačkijeh poklisarâ bilo je često povjereno i premučnijeh zadaća. Sa svom vrlinom znanja i kreposti stjecali bi se mnogi prvaci, gdje bi trebalo osvjedočiti nepristranost svoje države u raznijem komešajima i ratovima jedne ili druge vlasti, iskati vršenje pogodaba i obaveza, odbijati svako nepravedno i pogibeljno zahtijevanje. Čim je uzdržavanje nepristranosti postajalo najglavnija misao senata, uvjet mira i slobode za koji se je i sam knez neprestano starao, poklisarima je pripadalo dokazivati istu izvan domovine proti spletkam, sumnjam i previjanosti, braniti javno prava svoga grada, ne popuštati ni prijetnji ni sili. Višekrat ili mlečići ili turci, nemogav dostići da im Dubrovnik u ratu ni služi ni pomaga, izmutili bi kod samog protivnika iz osvete i omraze mirne odnošaje dubrovačke države.

U takovijem slučajevima najjezivljiji i najteži bijaše posao poklisarima kod visoke Porte. Kad vrhovna vlast u otmanskom carstvu iz ruke samog vladara pade u potolast janjičara, ter sangjaci, paše i veliki veziri smatrahu se neodvisni i svemoćni, državne zakone i megjunarodna prava zamijeni poganost varaka i samovolje, strast, smjelost i silovitost vojske; tada za Dubrovnik kapitulacije Orkanove *atlame* ne samo da izgube prijašnju krijepost i moć, dali često pogibeljne mu i postanu, gdje na mjesto prava i obaveza stupi samosilje manjega i višega.

6) Osugjen bude dva mjeseca u Revelinu. U Ark: Processo del 1675 vol 1618.

Digitized by Google

Toliko se dogodi potpunijem nasiljem nemilosti, kad Marojica Kaboga i Gjuro Buća bjehu poslani u Carigrad kao poklisari. Carevaše tada Muhamed IV; sjaj polumjeseca blještio je sve jednom zrakom preko Dunava i preko mora; sluteć prijetnju sudbine, što ga je pred Bečom, Muhačem i Zentom gasiti imala, dizao se je sve strašniji neka kroz ostavše mu godine još pritisne stoljetnom kobnom moći, poput mjesečine kad razdira tmaste oblačine, da zavije oluju i razigra u pjenu padajuće talase.

Muhamed IV nastupiv djetetom red zadavljenijeh Sultanâ krijaše se uzdisanju njihovijeh sablasti, gdje ga gromot pokrivaše zamamnijeh razbluda haremâ, a pod umorom neizbjeglog udesa padaše u mrtvilo orijentalne bezazlenosti. Ali na njegovo mjesto i u njegovo ime grozio se je cijelomu krstjanskomu svijetu Crni Mustafa. Godinu prije upravljaše u Kandiji, gdje mu bojna sreća posluži i spravi potonjim predobićem otoka odlučni udarac mletačkoj snazi i trgovini. Postavši velikim vezirom preziraše i protivnika ponižena i prijatelja prepadena; pred njim mletačka uzmicala je na moru; moskovska bila se na Dnijeperu; dogovarala se franačka a ugarska mutila i klanjala. Bijeli dvori cesarskog Beča novu mu probude misao; zakon i vjera, sila i vojska, a izvor im smrt ili novac.

Sred tolike moći otmanske i pred najsmjelijem osnovam Kara Mustafe, mala državica nagje se iznenagjena pred strahom crne sile i omraze. Sve naokolo pritisnuta, nije mogla čekati druge pomoći do srca i pameti svojijeh gragjana, uspomene i slave svoje prošlosti, vjere i nade u svoje pravo. Gledala se je od krstjanina na moru kao od nevjernika na suhu, čuvala je nepristranost megju jednijem i drugijem tako, da nije

Digitized by Google

htjela zamjerive pomoći 7) ni u najvećoj nevolji svojoj, a prijetila je svedjer zato najstrožijem naredbama svakoj ruci gragjana. Bilo joj je samo 10 godîmâ od udarca trešnje, ter ni prve rane ne izvidane, ni veće nevolje ne oporavljene, a nova pogibelj zaprijeti. —

Kaboga i Buća prispiju u Carigrad na 8 augusta 1677. Već za prvijeh dana boravljenja opaze i dočuju od ostalijeh poslanika promjenu i hladnoću u prijašnijem običajima časti i obzirâ prama zastupnicima krstjanskijeh država. Poljački poklisar došav u isto vrijeme što i dubrovački, primljen je kako i oni bez dočeka i pratnje, stan mu zamenaren, svita porugana a darovi pohuljeni. Franački poslanik čekaše od više vremena zgodu da pristupi dvoru, a mletački bailo bijaše pod osudom velike globe. Olandeški, engleski i cesarski zastupnici gledahu zazorno novog vezira, ter iduć u pohode dubrovčanima javljahu im da ga se paze. Još bolje po trgovcima sugragjanima, pak po turskijem prijateljima doznaju nemilost vezirovu prama Dubrovniku, i nezasitnu mu težnju da novcem osigura svoje osnove plijeneć i globeć prijatelje i neprijatelje.

Pri tome, dok su se spravljali da mu se poklone, stanu na sve strane i načine raspitivati nove odnošaje. O nastojanju imamo lijepi broj njihovijeh listova i izvještaja vijeću, 8) gdje su rajznamenitija ona kojijem pripovijedaju o svakoj i najskrovitijoj namjeri vezirovoj proti njima ; po danu i po gluhoj noći pohodeć i moljakajuć velikaše, miteć i laskajuć sluge doznadoše i

---

7) Vidi Cornaro-v dolazak treći dan po trešnji u rukop. Ragguaglio itd. Samostana M. B.

8) Lettere degli ambasciatori Marino Kaboga e Giorgio Buća 1677-83 u Ark.

Digitized by Google

to i svu spletku goleme jedne *davije* što im se spravljaše. I Kara Mustafa imao je protivnu stranku; upravo do samijeh glavâ te stranke Solimana Age Imbrahona i Fusaim-Paše prispiju poklisari. Ovi velikaši bijahu krvni neprijatelji velikog vezira, od njega progonjeni, ali u milosti slaboga sultana cijenjeni. Poklisari a da se njihovijem posredovanjem kod cara ograde proti sumnjam vezira, imali su i, po nalogu vijeća, nastojati da novijeh povlasticâ dostignu. Ali mješte toga tu u isti mah žalosno se uvjere, da im je samo ob obrani misliti i za načine svjetovati se, jer da u prvom divanu biće pozvani isplatiti 800,000 talarâ.

25 godinâ prije njeki bosanski trgovac, postavši *kajmakanom*, zaište da dubrovačka vlada isplati njemu i ostalijem bošnjacima 100 kesa za *gjumruk* nenalježno porezan [„na lazarete, han, sodate itd“] u početku kandijskoga rata. Pogje glavom u Carigrad i podnese tražbu *divanu*; tadašnji poklisari, pozivljuć se na običaje i prava svoga grada, i na carsku *atlamu* suzbiju neosnovani zahtijev, ter je i divan odbaci, trgovac paka ne vele za tim premine. Usprkos tome Kara — Mustafa ponovi pravdu; dozove najme jednog rogjaka pokojnikova, bošnjaka Melimed Bašu, i zapovidi mu da podigne novi *arsô*. Melimed sakupi pečate 20 drugijeh poglavitijeh trgovacâ i stane tražiti još veću svotu, veleći suviše da je i prije toliko divan bio na njegovu korist osudio, nego da su dubrovčani otrovali protivnika i tijem riješenje omeli. Neka se je svaka tačka mogla oprovrgnuti, i svjedočanstvom drugijeh trgovacâ, nije bilo ufati da će se stvar kao i prvi put riješiti; pošto poklisari, da svaku istraže, dopru kupiti iste vezirove sluge, i doznadu kako on opetovano Melmeda Bašu o poslu uči i glavi, i kako zatim Melmed, sa kućanicima gdje konakovaše već se je dobitnikom banio.

Digitized by Google

U isto doba ohlade se svi drugi paše dvora, što su prije dubrovčane voljeli; njeki im darove odbiju, a drugi se stanu kriti; svi im pako dojave da nije druge nego svotu isplatiti, jer veliki vezir hoće novacâ pak novaca. 9) Sasvijem tijem, tajeć svoje muke, pogju poklisari na 23 istoga mjeseca pokloniti se velikom veziru, ponuditi mu običajne darove i zamoliti ga neka ih što prije uvede kod Sultana da bi godišnji poklon prenijeti mogli. U dvorani bilo je mnogo dragomana željnijeh vidjeti doček poljačkoga poslanika; ni dubrovčani ni vezir pri tom pohodu ne spomenu besjede o *daviji*; budu primljeni nehajno, ali ne bez častî. Pišuć senatu Kaboga pripovijeda, da kad molitvom dogju na riječi kojijem su prosili Boga za dug život, zdravlje i sve to veće uživanje careve milosti, vezir progovori nešto, čim htjede pokazati, da ne haje i ne vjeruje molitvama ni čuvstvama njihovijem; u čem — nastavlja pismo — nebijaše se ni prevario.

Pitanje dubrovačko postane brzo opće zanimanje svijeh krstjanskijeh poklisara; oni dojave to i svojijem vlastima, smatrajuć prijetnju zajedničkom pogibelji. Suviše cesarski zastupnik izvijesti da je pukao glas o nekoj pomorskoj vojni što vezir spravlja, pak da hoće Đubrovnik za oružanicu i bojnu luku, a s toga da je pravdu iznio.10).

Primiv naredbu da se divanu prekažu, pohite iznova kod svijeh paša, ter većim darovima i molbama ulože sve svoje sile da bi zlo ostranili.

---

9) Lettere al senato 22 settembre
10) Al senato 26 settembre.

Digitized by Google

Dali ne pomože ni molba ni razlog; neki velikaši uz sve dokaze i molitve stanu se smijati i čuditi kako poklisari ne znadu posao sa vezirom umijesiti, podarivajuć ga kojom stotinom hiljada; nepravica, siromašno stanje poslije trešnje, teškoćom prikupljeni i godišnji poklon, trošak za darove i svi drugi razlozi primljeni su kao prazne riječi; dapače Rais Efendi preglavi, da im je svota umanjena na 350,000 tal. da se izgledaju u bailov primjer, i plate kô što skoro on učini globom od 80,000 a engleski poklisar drugom od 24 kesâ za štete trgovačkijem brodovima; doda pri svrsi da će inače biti zatvoreni u 7 turanja, a dobra svijeh dubrovačkijeh trgov. kolonija u turskoj premetnuta i zaplijenjena do namirenja; zaključi paka „u čistom bosanskom jeziku: bre ljudi! ono je belaj veliki, ono je stvar velika, ono vam je od Boga na glavu došlo.“

Dan po dan stanje poklisara padaše to žalosnije: neugodno je i čitati, a kamoli spominjati, sve muke i poniženja što podnašahu, navlaštito kad vezir i sluge mu uvide, da su dubrovčani spravni i život žrtvovati prije neg nepravdu priznati i dug potpisati. Listovi vijeću puni su jadâ, a ponositi duh Marojice Kaboge prišti pred tupom lukavštinom sretnijeh despota, ali u svakom djelu očituje oprezno i srčano ponašanje za plemenitu svrhu: nemamo, piše, ni kud se uteći ni komu se tužiti, jer bjelodano vidimo da sve ishodi od glave, niko ne može promisliti ni vjerovati koje prijekore; prijetnje, uvrjede i muke podnosimo, toliko od velikaša koliko od najmanjijeh do *tahirgjijâ* i *muhasebegjijâ*; niti je cijeniti da se to dogagja što nedamo obične dobre ruke, dočim smo do sada istrošili u to sve ono što nam prohodi javna blagajna; dali sve podnosimo, pak bi dali do košulje samo da se predobi najveći posao, u kojijem je biće i sloboda naše otadžbine.«

Digitized by Google

A Sultan? Svijetlom caru pokloni na ime vijeća malo dana prije Soliman Imbrahor veliki durbin; spomene mu vijernost i tačnost dubrovčanâ u godišnjem haraču, veleć da mu isti veće koristi nego svi dohoci Ercegovine. „A gdje je Dubrovnik, zapita car — U jednom kraju Ercegovine, mjesto krševito i suho — Pak otkud toliki harač iz krša i hridi?— Malo i veliko more brodi, kupuje vunu i vosak po Vašem carstvu, ter vadi i prekuplja što svijetlom Gospodaru donosi.» 11) Sultan neka za pravdu nije znao, za blagom je čeznuo strahovito; odlučio bi se po vezirovoj volji i osnove mu odobravao. Primi dubrovačke poklisare isti dan što i poljačkog, sred rasipne velesjajnosti istočnoga bogastva; slušaše gledajuć uprto sve u jedno mjesto, a ne proslovi nikomu ni slova 12). Njemu se uteći proti veziru bilo je nekorisno i nerazborno, gdje se je još veće zlo poroditi moglo.

Buruntija vezirova zovne poklisare na divan: ne treba spominjati da tu pukne sva opakost i samosilje

---

11) Pokaže želju za još veći durbin na dalji vid, a poklisari pišu.

12) .....poi fummo introdotti e baciando al solito il soglio con gran umiltà e franchezza, così noi come il nostro dragomano, fecime la solita orazione, che poi abbiamo saputo d' averla sentito con gusto il G. S. essendoli riuscito il nostro parlare all'orecchio meglio che quello dei polacchi. Finito il dragomano la orazione in turchesco, ci trattenemmo un tantino per vedere se il G S. dirà qualchecosa al Sig. Vezir; ma non disse niente, se non teneva un fazzoletto nella mano destra e con quello nettava li occhi come che lacrimasse. . . . . Stette sempre fisso guardando avanti di sè senza voltare nè con il capo nè con l' occhio verso di noi, benchè non ci pareva che era niente adirato, ma assai mite e quieto, e che più presto lacrimasse di tenerezza che di altro . . . . Udienza dei 14 settembre.

Digitized by Google

Kara Mustafe. On licem nagovaraše tobožnjega suca što da pita i zaglavljuje. Dali dubrovčani bijahu prije uglavili, do senatova odgovora, izjaviti se neobavješteni u poslu, da tako odulje riješenje. Što im tu i pogje za rukom.

Nego od toga časa i u dvorani turske pravde spoznaju sasvijem, da im se je žrtvovati za domovinu svoju. Svako dalje izvješće predavahu svome svešteniku, da ga proslijedi sam senatu kada ih nebi vidio stanu se povratiti. Spokojno čekajuć sudbinu ne ostave ipak nastojanje ni rad svoj. I po treći put uteku se velikašima predav pojedinijem svoje razloge i dokaze pismeno u turskom jeziku. Stambul Efendi član prvog divana reče im tada: „što se mene tiče nemojte dvojiti i jer razlozi su za vas, ali ako htjebude inače ko zapovijeda, ja neću moći ništa.“

Vezir krene vojsku put Jedrene, i pukne glas da će je glavom voditi: prestraše se poklisari za rodni grad i za dubrovačka imanja u gradovima kud je vojska kretala, pišu s toga vijeću i očituju svu pogibelj ostalijem poklisarima, svjetujuć i moleć da se krstjanske vlasti pobrinu pospješnijem posredovanjem ; a jave u isto doba da im je u tamnici dovršiti. 13)

Lijepo je saznati kako u svemu ovomu poslovanju i postavšijem obavezima i tjeskoćama Kaboga i Buća gledahu samo opću korist. Marojica Kaboga nehaje za sama sebe, ne vidi neg Dubrovnik i dužnost gragjanske kreposti, prkositi vlastelin sada je tih dostojanstvenik

13) Così senza altra remissione noi saremo mandati dal divano nelle 7 torri, e Dio non voglia che ci mandino a Babagjafer nel fondo della torre cogli assassini; a noi converebbe morire in prigione, ma questa morte sarebbe benedetta purchè si salvi la patria. Lettera al senato 2 Ot.

Digitized by Google

běsramne nepravice i samovoljne osvade sluša mukom. I on i drug mu mjerili su vanredne troškove kako domaćica hranu; nijesu pristajali za drugijem poklisarima gdje je novacâ išlo, niti se na pozive odazivali, da im ne bude odvraćati.

Pri što veliki vezir i Sultan upute se s vojskom, razglasi se da nova tražba prijeti poklisarima; to bijaše još jedno a posljednje kušanje stalnosti njihove odluke; ne klonu ni trenom.

Na 29 septembra pogju zadnji put u Solimana Imbrahora; on sažali njihov udes, ali istuži se i o svom stanju, o neprestanim zasjedam vel. vezira, o sljepilu i slabosti sultanovoj. 14).

Progje i drugi mjesec dana u dogovaranju, otezanju i prijetnjam, na svrhu Kara Mustafa krene s vojskom a Kaboga i Buća sred ljute zime budu zatvoreni i u gnusnu izbu postavljeni.

Divan izda fetvu i naloži Abas-paši bosanskomu da do potrebe pobere oružjem po Dubrovačkoj državi zaglavljenu globu.

Poklisari neprestanu ni iz zatvora sve isto djelovati za obranu domovine. Zaboravljajuć svoje stanje,

---

14) Megju inim reče im i ono što cijenimo da je vrijedno spomenuti „Čujte samo kako vodi sultana; jošter nije mir sklopio s poljacima, Bog zna kad će ga i sklopiti, a bije novi rat na moškovite; pak ni to nije dosta, nego je ugovorio sa Ugrima odmetnicima, da će im dati veliku pomoć u novoj vojni proti ćesaru, tako da do sada hoće ratovati sa tri velevlasti, dočim otprije otmanski carevi i njihovi veziri nebi nikada ni topa opalili ni ratą vodili na dvije strane; a tako nam je svetac zapovidio i ostavio u zakonu našemu da nigda na dvije strane top ne okrećemo, alí ovaj u g r s u z j m, ako ga prije gjavô ne odnese, izgubiće zaisto ovomu caru carstvo (Lettera al senato 30 ottobre.)

Digitized by Google

dogovarahu se jednako sa sugragjanima i turskijem velikašima, pisahu vijeću kretanje careve vojske i svjetovahu postupanje poklisara za nastavšu godinu. Kad u juniju 1678 doznadu da Bunić i Gučetić čame zakovani u Silistriji,15) pošalju im rodoljubnog trgovca Paska Buconjića da razblaži zapovjednika tvrgjave i da se dogovara za sporazumno vladanje.

Bunić umre do mala u tvrgjavi i spasi životom opću stvar. Kaboga, Gučetić i Buća slobodom i svakojakom mukom.

Kaboga i Buća, iza 18 mjesečnog tamnovanja, ostanu i dalje u Carigradu da podignu ometenu trgovinu, glas i veresiju Dubrovnika po istoku.

Poraz kod Beča skrši i kletog vezira, ter Kaboga ostavi poklisarstvo i vrati se god. 1683. Kad ugleda stare zidine ljubljene domovine, zastava S. Vlaha vijala je pozdrav nad slobodnim gradom —

Gjuro Dević.

---

15) Kako je poznato N. Bunić i M. Gučetić pogju u Silistriju da kod Sultana i v. vezira dostignu ublaženje pri Abas-pašinu nalogu — Dubrovnik zabavnik 1868.

Digitized by Google

Osoblje.

Knez Dubrovački.
Vlagjo Bunić.
Gjono, njegov sin.
Mara Vlagjeva kći.
Marojica Kaboga, Vlagjev zet.
Šiško Kaboga, Marojičev stric.
Klimo Gradić, Vlagjev stari prijatelj.
Nikolica Bunić, od druge Bunićeve grane.
Gjuro Buča.
Gučetić.
Gundulić.
Gjorgjić.
Pucić.
Zamanja.
Bobalić.
Primić.
Kara Mustafa, veliki Vezir.
Osman beg njegov ćata (pisar)
Poslanik Travničkog Vezira.

Vlastela, kneževi zduri, jedan lagjar, žena Vlagjeva, 15 gragjanâ i 4 gragjanke što govore malo riječi. — Zbiva se u Dubrovniku u drugoj polovini sedamnaestoga vijeka. —

Digitized by Google

Digitized by Google

Čin I.

Pojava 1.

Vlagjev dom. Soba zastrta svilom. Marojica se zamišljen šeta. Gjono i Gučetić ulaze.

Gjono.

Marojico, ti si! šta si tako
Poranio danas?

Marojica.

Nemiran sam,
N'jesam okom do pred samu zoru
Ni trenuo; bješe zora dana
Koji moju svu r'ješava sudbu.
Dolazeći amo,
Progjoh ispred kneževoga dvora,
I tu vidjeh da se puk već skuplja.

Gjono.

Svak izgleda ljubopito ishod
Raspri tvojoj sa stricem ti Šiškom,
Al' nemiran šta bi s toga bio?
Dostigô si davno punoljetnost,
I nikakva on razloga nema
Da i dalje pod upravom svojom
Zadržava tvoj imetak, kojim
Baš savjesno nije rukovao.
Mora ti ga danas izručiti. (Sijedaju)

Marojica.

Ja mu do sad nasilje opraštah;
Nu sad tvoju kad isprosih sestru

Digitized by Google

Svoj imetak hoću. On mi ga je
Okrnjio ; prosto mu, računa
Nikakvoga ne tražim od njega ;
Sa njegove lakomosti neću
Ni pred pukom da ga izobličim,
Ali moram da postanem jednom
Svoj gospodar, to moram i hoću.

Gučctić.

S njim ne budi tako veledušan,
On c'jeniti veledušnost ne zna,
Nego išti najoštriji račun.

Marojica.

On to znao il' neznao, ne ću
Da udarim javno na krv svoju,
I zastidim čak u grobu oca
Koji me je njemu povjerio.

Gučetić.

To poštujem, al' ne mislim da će
Tvoj zaštitnik držati se danas
Toga pravca pred v'jećem i pukom.

Marojica.

To sam živo metnuo na srce
Mom Buniću.

Gučetić.

Ali Bunić ima
Kô zaštitnik i dužnostî svojih,
A ti znaš ga, nikomu za ljubav
Preko takih on preskočit ne će. —

Gjono.

Čujem graju ; to će biti naši
Veseljaci. (otvara vrata)

Digitized by Google

Pojava II.

Ulaze Gjorgjić, Pucić, Zamanja, Buča i Bobalić.

Gjorgjić.

Dobro jutro, Gjono.
Gle! ovdje su i naš Marojica
I Gučetić.

Pucić.

Puno sveto trojstvo
Megju nama hudim grešnicima.

Gjorgjić.

A mi ovog tražismo na domu!

Bobalić.

Već nećemo nikad taku glupost
Učiniti, jer sad doznajemo
Da odavdje ne izbija više
Marojica,
Kô ni moja tetica iz crkve.

Gjorgjić.

A da vidiš za pravo mu dajem
Odkako sam, iduć sad pred vama,
Opazio ako i za trenut
Blago, koje stari Vlagjo krije
Tol' brižljivo od svačijeg oka.

Gjono.

Moju sestru?

Gjorgjić.

I, gospodo moja,
Marojica da sam, ja bih kao
Pas troglavi na vratima pakla
Pred vas stao i urlao tako
Da bi kosom dignutom, bez duše
Svi bježali od ovoga doma.

Digitized by Google

Bobalić.

Pa eno se on već kao čerber
I kostreči, a urlače valjda
Malo kašnje kad do blaga dogje.

Marojica.

S time, molim, prekinite šalu.

Pucić.

Bez šale nam dakle reci: je li
Dojsta l'jepa kao što se veli?

Gjorgjić.

Zar sestra mu? Kô najljepša d'jeva
Rafajlovom rukom ispisana,
A ponosna kao da na glavi
Krunu nosi.

Pucić.

Marojici onda
Čestitamo.

Buča.

Zbilja, on je jučer
Prstenovô divnu ljepoticu,
A mi na to i zaboravljamo!

Svi.

Srećno, srećno!

Marojica.

Ja vam zahvaljujem.

Buča.

Je li bila svečanost po starom
Običaju našem?

Gučetić.

Najsjajnija.

Digitized by Google

Gjorgjić.

Nećemo vam na njoj zavidjeti ;
Mi smo jučer divno dan proveli
Na Lokrumu u velikom društvu.

Gjono.

Šta ste tamo radili ?

Gjorgjić.

Što svagda :
Naš Bobalić po svom običaju
Pecnuo je ujedljivim stihom
Svakog redom, al' nasio s Bučom.
Zujali su kao dvije ose
Kad se biju.

Bobalić.

Zamanja i Gjorgjić
Pjevahu nam iz početka skladno,
Ali pošto mavasijom grla
Nakvasiše, tol' rapavim glasom,
Da će, mislim, iz Lokrumske šume
Sve zečeve biti rastjerali. (smijeh)

Gjorgjić.

Al' bivole jamačno nijesmo.

Zamanja.

Ha ha, drži, Bobaliću.

Bobalić.

Zajam
Odužiću ; bivolu je lako
Na rogov'ma zeca izdignuti.

Gjorgjić.

Kad bi samo dostići ga mogô.
Ali pusti da dovršim ; Gjono
(Il' ne vidiš) ispada iz kože

Digitized by Google

S nestrpljenja da sve čuje. Za tim
U arfu je udarao Pucić,
Kojom, ako ne bi kô Orfej
Povukao za sobom stijene,
Bi jamačno sve u gradu stare
Čumprelice.

Pucić.

Jezičino, šala
Ne valja ti, čumprelicâ starih
I ne ima.

Gjorgjić.

Onda bi sve grube. (smijeh)
Po šumici tancali smo b'jesno.
Kô satiri kozonogi.

Zamanja.

Gjono,
Znaj, u njega kozija je bila
Čak i glava.

Gjorgjić.

Valjda n'jesam tvoju
Nataknuo na vrat (smijeh). Najposlije
Na čunke smo sjeli i ribali.

Bobalić.

Zubaca je tol' ogromnog Buča
Izvukao da bi u njem mogô
Smjestiti se, i spavati kao
U kitovoj utrobi Jon prorok.
Al' na protiv ovo čudovište
Kad smo u grad stigli smazalo je
Skoro samo tu užasnu ribu
Na večeri.

Digitized by Google

Buča.

To je, dragi Gjono,
Njegov posô bio; samo glavu
Preda me je metnuo, a drugo
Sve bi bilo pred njim iščeznulo
Da Zamanja pliticu mu nije
Izvrnuo, te se neke mrve
Dočepati mogoše i drugi.

Gjorgjić.

Bobalić bi sa ogromnom ovom
Trbušinom i Dubrovnik proždro.

Bobalić.

Ti bi onda kao sitan crvak
Gmižao mi po cr'jevima. (smijeh)

Gjono.

Aha!
Nasagjen si, moj Gjorgjiću, grubo.

Zamanja.

Sad ću, Gjono, da ti ja ispričam
Sva junaštva koja počinismo
Kad odosmo po večeri gradom.
U ulici jednoj polupô je
Tri prozora naš junački Pucić,
Ja dva samo.

Pucić.

Pet pet, Gjono.

Zamanja.

Onda
U računu prevario sam se.
Orilo se razbijeno staklo
Na nas doli s toplim blagoslovom
Iskočivših muževa iz odra
I žena im kriještećih. Brzo

Digitized by Google

U ulicu drugu zamakosmo.
Tu gvozdena kucala na vrat'ma
Pod rukama igrati počeše
Da slušati bijaše milina.
Čumprelice na prozore gornje
Izlažahu tankim svojim glasom
Pitajući: ko je? pa sjetiv se
Po grohotnom našem sm'jehu šta je,
Sipahu odozgo
Na gospostva naša grdnje tako
Začinjene da bi smo im za njih,
Kad bi samo na domaku bile,
Utjerali sve u grlo zube.

Gjorgjić.

Hu, divljega čovjeka! Na protiv
Ja i Buča, kad bi bile l'jepe,
Usta bi im ljupcem zaklopili.

Buča.

Šta! i javno na ulici?

Gjorgjić.

Uprav
Kad pred svojim gospogjama idu.

Marojica.

Valjda ne bi smio.

Gjorgjić.

Okladi se.

Marojica.

Do gjavola, još kakav si, to bi
I mogao.

Gjono.

Pa Zamanja? dalje.

Digitized by Google

Zamanja.

Sad dolazi tek najljepše. Kad smo
Kucajući tako stigli bili
Do posljednje u ulici kuće,
Tu odlučna neka čumprelica
Mješte suhih grdnja počasti nas
Sa prozora romijenčom vode.
Ova s' izli na Bučinu glavu.
Pomislite šta bi sa njegovom
Kadifenom haljinom (smijeh) Siromah!
Skidajući sve sa neba svece
Ode svojoj vlasteoskoj kući
Mokar kao kokoš. Praćasmo ga
Sa iskrenim utjehama što ih
Plodna glava našeg Bobalića
Znadijaše onda da pronagje.
Kad eto ti ulicom prijekom
Gdje prolazi s Getaldićem starim
Marojičev dobri stric. Mi čuvši
Da o njemu svakojeśta priča
Ušutasmo, pa u mraku tiho
Na prstima igjasmo za njima,
Na jedanput Gjorgjiću nam skoči
Na nos muha, te se on razjareu
Kao kokot baci na djetića
Koj' nošaše svjetiljnik pred njima,
I razlupa mu ga. Istog časa
Buča, ljutit i onako, dvije
Erkulejske pesnice uvali
Megju legja Marojčevom stricu,
A ja klobuk nabijem do nosa
Getaldiću, da nas ne raspozna.
Starci štape digoše i viku;

Digitized by Google

Prozori se počnu otvarati ;
A mi tada kojekuda bježi,
Te kućama svi pobjedonosno
Pohitavši, zaključismo slavno
Dan veliki.

Gučetić.

Tu bogami bješe
I suviše mahnitosti.

Buča.

Ja sam
Dan veliki skupo isplatio,
Ne s haljine da je gjavô nosi,
No što mokar onako sa ocem
Susretoh se u hodniku kuće.

Gjono.

Biće bolje nego čumprelica
Umio ti glavu.

Bobalić.

Mimo njega,
Kao da te vidim, prošao si
Nalik psetu sa podvitim repom (smijeh)

Buča.

Ni r'ječice nije proslovio,
Nego m' okom popratio strogim,
Uzdahnuo pa u sobu ušô.
Crven mi je skočila u lice,
I vjere mi, onim ludorijam
Više nikad odati se neću.

Gjorgjić.

Bog sačuvô do prilike prve.

Buča.

Nikad, velim.

Digitized by Google

Gučetić.

I dobro ćeš, Bučo,
Učiniti.

Bobalić.

Umuknite, Mentor
Progovara.

Gjorgjić.

A do njega ako
Još prozbori i strogi nam Katon,
Ne treba nam onda it u crkvu
Za oproštaj naših grijehova.

Marojica.

Ni ja Katon, ni Gučetić nije
Vama Mentor, druzi smo vam oba
U veselju; nu nestašnost taka
Slabo prija u godinam našim.

Pucić.

Da da, tu su već godine, bogme,
Jeste l' čuli? godine su! onda
Klanjamo se starom zaručniku.

Bobalić.

Već tvoj otac, Gjono, bolje ga je
Neg' i tebe u svoj kalup slio.

Gučetić.

Manimo se jednom šalâ; reci
Stric mu Šiško šta je sve o njemu
Govorio?

Zamanja.

Ako taj i danas
To ponovi javno pred vijećem,
Marojica onda nek ne čeka
Noć u gradu, jer će s tojagama
Svi mužcvi koliko ih ima

Digitized by Google

Na nj skočiti, da ga kao kugu
Van zidina brže potjeraju.

Marojica.

O nesretnik! tako li me crta?
Sad oružje vidim kojim sm'jera
Da vojuje.

Pojava III.

Pregjašnji. Videći da ulaze Klimo Gradić i Vlagjo, koji se podštapa, svi ustaju i klanjaju se.

Gradić.

To ti velim, Vlagjo,
A gle ovdje krasna, mlada društva!

(Vlagjo ih razgleda pa ide k sinu)

Vlagjo.

Ta gospoda dogjoše li tebi
U pohode?

Gjono.

A da komu, oče?

Vlagjo.

S njima više ne ćeš drugovati.

Pucić.

Plemeniti gospodine, nemoj
Zamjeriti ako pitam: zašto?

Vlagjo.

Što ste plahi, b'jesni, razuzdani.

Buča.

To jest mladi, hotjeli ste reći.

Pucić.

A mladost je, gospodine, plahost.

Gjorgjić.

I lakoća, van u Bobalića,
Koga ovaj razuzdani trbuh
Troma čini.

(Klimo se smije)

Digitized by Google

Bobalić.

A Gjorgjiću ostrag
Da metnete sv'ječu mogli bi ste
U sred dana prebrojit mu rebra;
Za to njemu prije svakog treba
I prostiti mladićku lakoću.

Vlagjo.

Neću vaših neuputnih šala.
I noćašnje sablasti lakoćom
Vi zovete? Il' mislite da su
Nepoznate?... Vi ste mi vlastela?...
Sram vas bilo! Odlazite, kuću
Prisustvom mi vašim ne kaljajte.

Zamanja.

I vi valjda u godinam mladim
Kadgod ste se prošalili.

Bobalić.

Ho, ho!
Slušao sam i njegovih dosta.

Vlagjo.

Bezočnici!

(Diže na njih štap, pa svi bježe.)

Jesi li ih čuo?

Gradić.

Djeca, Vlagjo.

Vlagjo.

U obližnjoj sobi
Još govore. — Vlastela su ipak,
A n'jesam ih čedno predusreo.
Isprati ih, Gjono. Pozdravljam te
Gučetiću, ti nijesi noćas
S njima bio, to znam i hvalim te.
Marojico, čim sam budem, dogji.

(klanja im se, i oni odlaze)

Digitized by Google

Pojava 4.

Vlagjo i Gradić.

Vlagjo.

Djeca, veliš? svaki od njih broji
Od osamnest do dvadesti ljetâ.

Gradić.

Još desetak, pa će svi ti biti
I pametni i ozbiljni ljudi.

Vlagjo.

Ne vjerujem; ovaki se nikad
Ne vraćaju.

Gradić.

Vratiće se, Vlagjo.

Vlagjo

Naša mladež sa razuzdanosti
U sv'jetu je na glas već izišla;
To je po nas i Dubrovnik stidno.

Gradić.

Krivim samo naš gojenja način:
Držimo ih sve do punoljestva
U najvećoj stezi; svaki nagon,
Svaki polet srca suzbijamo,
A megjutim razigravamo im
Vrelu maštu pjesničkom ljepotom.
Tu svojstava ljudskih razvijanje
Izmjerene nema ravnoteže;
Pa čim s' otmu ispod rukâ naših
Kô puštani iz kajpice tići
Odlijeću i zagnjuraju se
U slobodan naš mirisav vazduh,
Te cvrkuću i željno ga piju.
Nu kad ga se nasite, na granu
Spuštaju se.

Digitized by Google

Vlagjo.

Da tu, odmoriv se,
Opet prhnu. Ne znam dal' mudruješ,
Ili prosto pjesnikuješ, ali
Da sve ovo nevalja, to vidim.
Bogastvo nam raskoš donijelo;
Rim je stari od raskoša pao,
Pa će, strah me, i Dubrovnik, Klimo.—
Nu na drugo da pregjemo; danas
Raspravlja se parnica mog zeta,
Bar tako ga zovu. Znaš koliko
Do imena svoje kuće držim
I do sreće jedine mi kćeri;
A stric Marojičev, kako čujem,
Sm'jera danas da g' ocrni javno,
Zamašne mu iznoseći mane.
Ja mu mnogo ne vjerujem, ali
Dosta mi je i sumnja pred sv'jetom
Pa presudno da odbijem zeta
Okaljana. Ti sa starim Šiškom
Prijateljski živeš, pa te molim
Da otideš odma i svojski mu
Savjetuješ da toga ne čini.
Marojica, vidim, zažmuriće
Na njegove sve zloupotrebe,
A on neka imetak mu preda,
I dostojno rastavi se s njime.

Gradić.

Uporan je, gramzivost za blagom
U njemu se razvila do strasti,
Marojčevi uz to protivnici
Stavljaju mu pobjedu u izgled
Ako bude čvrsto držao se
Pred vijećem. Pokušaću ipak. (Ode)

Digitized by Google

Vlagjo.

Stric uporan, a ovamo Mare
Kao da ga ljubi... Nu šta za to
Da li da se veliko načelo
Mog života sad razbije, smrvi
O tričavu i prolaznu ljubav?
To nikako, onda ne bi bio
Ko sam; onda svak bi punim pravom
Prezrijet me mogo. Al' evo ga.

Pojava 5.

Pregjašnji i Marojica.

Marojica.

Vrijeme se sudu približuje;
Prije nego tamo pogjem, oče,
Molim da mi tvoj blagoslov podaš.

Vlagjo.

Dajem ti ga kô budućem zetu,
Ali taj mi n'jesi još, pa ne ćeš
Ni biti mi ako čist potpuno
Ne izagješ iz današnjeg suda.

Marojica.

A šta mi se može prebaciti?
Ištem svoje, to je sve.

Vlagjo.

Nu može
Stric nabacat na te ljagâ, koje
Čim su jednom javno iznesene
Sve i lažne da su, ostavljaju
Uv'jek sumnju za sobom u puku.
To na tebi trpjeti ne mogu,
Jer bi otud i na mene samog
I na moje odskočila s'jenka;
A ja n'jesam ni s'jenčicam vičan.

Digitized by Google

Marojica.

Al' ako ga zao duh navede
Na klevete, mogu li mu usta
Zaklopiti?

Vlagjo.

Moraš.

Marojica.

Ja ću sebe
Obraniti, dokazaću lažnost
Svih njegovih navoda.

Vlagjo.

To nikad
Ne ćeš moći dovoljno. Šta reko'
Ovog časa? trag ostaje uv'jek.
Ne ću tužbe ni obrane, ne ću
Ni navoda niti odbijanja;
Tu je sablaz gotova, a ovu,
Ovu velim prepr'ječiti moraš.
Sa stricem se prije suda nagji,
Pa i pola imanja mu dao
Odvrati ga od sablasti. Danas
Ako s' ova dogodi, ti više
Prag mog doma prekročiti ne ćeš.

(Ode)

Pojava 6.

Marojica. Mare izlazi nespažena ispod svilenog zastora.

Marojica.

Očajan je položaj u koji
Dovodi me ovaj strogi čovjek.
Ja poznajem gvozdeno uporstvo
Hudoga mi strica...

Digitized by Google

Mare.

Marojico!

Marojica.

Ti si!

Mare.

Sve sam čula: zadatak je težak,
Ali za to bi l' klonuo duhom?

Marojica.

To nikada; ali, Mare moja, ...
Šta govorim?
Vaj! hoćeš li moja već i biti?

Mare.

Ili tvoja il' nićija, na to
Zaklinjem se mojom vječnom dušom.

Marojica.

Oh hvala ti! Ako stric bezdušni
Okalja mi obraz, teško njemu!

Mare.

Pa šta bi mu?

Marojica.

Šta bih mu? sad ne znam,
Ali kadar svačega bih bio.

Mare.

Ja se plašim tih riječi tvojih.

Marojica.

Budi mirna. Idem k njemu. Zbogom.
(Ode pa stane i vrati se)
Mare, možda ne ćemo se više
Ni sastati ... dopusti mi, molim,
Da odnesem tvoj poljubac sa mnom.
Prvi j' ovo, možda i posljednji,
Al' utješiv moj pratilac biće
Sve do groba. (Ode hitno)

Digitized by Google

Mare.

Marojico! —, — Ode—
Hoće sunce otac moj bez pjege!
S njim je taki, taki s nama svima.
Klanjam mu se, sudit ga ne smijem,
Al' osjećam da me samo može
Ogrijati Marojćevo sunce.
Ako mi ga on ugasi danas
Gdje ću drugo podobno mu naći?
Ah, moj oče, ne trebaše nikad
Duh tvom nalik da potraži zemlju.
(Ode)

Pojava 7.

Poljana s pukom pred kneževim dvorom. Ispod svodova stoje uzvišene sjediljke za kneza i male Vijećnike. U dnu na desnoj strani vidi se crkva. S desna starija vlastela sa Vlagjom i Gradićem, a s lijeve mlagja vlastela. Svi se polako razgovaraju. Dolazi Šiško, pa Marojica i Bunić, prvi staje desno, a drugi lijevo.

Marojica.

Kao da sam strica ublažio;
Još se nadam; samo ti moj dragi
Nikolico, dobro biraj r'ječi,
I što više budi s njime štedljiv.

Bunić.

Biću, premda nije to lak posô
U ovakoj parnici. Ja moram
Stegnuti ga napokon da tebi
Vrati tvoje. Čim s' osjeti stegnut,
On bez sumnje planuće, i misleć
Da izhoda u klevetam ima,
Na tebe će s njima izletiti.
Šta ćemo onda? zar šutati? to bi
Isto bilo što i priznat mu ih;

Digitized by Google

Zar štedljivo pobijat ga? to bi
Opet sumnji tebe izložilo.
Nego ako dogje već do toga
Valja smjelo izić mu na susret,
I dokazat da sramotno laže.
Stari Vlagjo, ma šta sad da veli,
Tim moraće da se zadovolji.

Marojica.

Ni sam ne znam šta bi bolje bilo;
Ja sam kao izvan sebe čovjek.

(Kleca triput zvono. Izlaze iz dvora zduri u crvenom odijelu, pa 7 vijećnika i knez. Svi zauzimlju svoja mjesta.)

Pojava 8.

Svi gornji.

Knez.

Parničari neka pred nas stupe
S porodičnim imenima svojim.

Marojica.

Marojica Kabožić.

Šiško.

Ja Šiško;
Stric sam njemu, meni on sinovac;
Dubrovačka vlastelina oba.

Knez.

Imate li zastupnike?

Šiško

Meni
Taj ne treba.

Marojica.

Zastupa me Bunić.

Knez.

Pred sud v'ječev šta vas je dovelo?

Digitized by Google

Bunić.

Marojica još je za djetinjstva
Izgubio roditelja, koji
Oporukom odredi mu strica
Da upravlja njegovim imanjem,
Dok dijete ne postane čovjek.
Sad čovjeka vidite pred sobom
Koji broji dvadest i pet ljetâ.
Po godinam zakon mu je dakle
Već očinstvo dosudio; ali
Stričeva se tu opire volja
Na njegove molbe nepriklona,
Te ga goni da od V'jeća ište
Izvedenje svetoga mu prava.
Štujuć ipak očinoga brata,
On ne traži nikakva računa
Za tol' dugu upravu od njega,
Do imetak goli. Uz ovako
Postupanje ponizno ga moli
Da pravednu ispuni mu želju,
Pa megj' njima da sud ne raspravlja

Knez.

Stric postupkom tako plemenitim
Tronut, neće jamačno ni htjeti
Da odbije sinovčevu molbu.

Šiško.

Odbijam je ipak.

Marojica.

Ne, moj striče,
Nemoj tako.

Šiško.

Ti kod zastupnika
R'ječi nemaš, van kada si pitan. —
Bratovljeva oporuka glasi

Digitized by Google

Da imetak sinu mu ne predam
Dok se sasvim ne uvjerim da će
Znati mudro njime rukovati;
Te mudrosti u njega ne vidim,
Pa imetak zadržavajući
Vršim volju potonju mog brata.

Bunić.

S maloljestvom oporuka pada,
S njom i volja bratova i tvoja.
Naš je zakon o imaovini
Strog i jasan, pa je ne ostavlja
Izloženu nič'joj samovolji.
Ti b' inače mogao da tvrdiš
Bez dovoljnog osnova do same
Marojeve smrti
Da dozrio nije za upravu.
Dokle bi nas to odvelo, pitam?
Pa sve da bi pred zakonom mogla
Što vr'jediti oporuka taka,
Pitanje je jel' o Marojici
Istinita tvoja tvrdnja.

Mlagja Vlastela.

Nije.

Bunić.

Dovoljno je samo s jedne strane
Na nj pogledat, a pomislit s druge
Da u tvrdnji tvojoj mogao bi
Ti imati i koristi kakve.
Al' odbijam taku predpostavku
Svud umjesnu, a ne ovdje gdje se
Megju časnim stricem i sinovcem
Nesporazum izlegao. Za to
Opet molim da gospostvo tvoje

Digitized by Google

Zakonu se i razlogu preda,
Jer se o njih najposlije mora
Svak skršiti u slobodnoj zemlji.

Šiško.

Nikolico, ti o njemu sudiš
Po njegovoj spoljašnjosti; ali
Ja poznajem unutrašnjost; nemoj
Da zavjesu s nje podignem, jer ćeš
Bit primoran tada sam da priznaš
Svu umjesnost moga postupanja.

Bunić.

I ti dakle ne ćeš da popustiš?

Šiško.

I o grob se spotaknem mog brata?
To od mene ne zahtjevaj nikad.

Bunić.

Kneže, slavno V'jeće, do sada sam
Govorio štedljivo i blago
Po naročnoj Marojčevoj volji,
A sada ću po dužnosti mojoj.
Od strica mu zahtjevam ne samo
Neokrnjen očin sav imetak,
No i račun tačan svih dohodâ
I rashodâ za cijelo vr'jeme
Što je njime upravljao. To je
Pravo moje kao savjesnoga
Zastupnika; neka mi se prizna.

Šiško.

Nit' ga tebi priznajem, nit mogu
S tobom sići na takovo polje,
A da ovog ne postidim javno.

Digitized by Google

Marojica.

Mene, striče?

Šiško.

Tebe.

Bunić.

R'ječ si kobnu
Izustio, ispred koje više
Ne možemo ni ja ni ti natrag,
Pa te javno pozivam da kažeš
Djelom kojim obrukat ga možeš.

Šiško.

Ne goni me tamo, jer vjere mi
Rgjavu mu tim uslugu činiš.

Bunić.

Gonim t' ipak, a tim više što ga
Maglovitim r'ječma
Ti u sumnju više uvaljuješ;
I vječnog mi Boga
Na pitanje odgovorićeš mi,
Inače ga sramotno klevetaš.

Šiško.

Kojim djelom? Ti račune išteš?
Zar o onim troškovima silnim
Što plaćati moradijah tajno
Da od sv'jeta razvratnost mu skrijem?

Marojica.

O vrlino strpljivosti, idi;
Raspukni se b'jesu moj, ma zemlja
Ovog časa i progutala me!

Bunić.

Stoj. — Njegovu razvratnost da platiš,
To li reče? da zasitiš, reci,

Digitized by Google

Tvoju gnusnu grabljivost, od koje
Još ne vidje naš grad užasnije.
Koga pljačkaš, toga ti i kaljaš!

Šiško.

Zar ovaj se još kaljati daje?
Rasipljivost b'jesna, blud, pijanstvo,
Neznaboštvo, sve sablasti ljudske,
Svi su smrtni gr'jehovi u njemu,
A pod vidom čednosti i časti.
Hud je čovjek, a vlastelin hugji:
On njeguje tajno prijateljstvo
Sa bosanskom turadijom, koju
Često gosti na ljetnjaku svome.
Ja nazirem pod tim prijateljstvom
Zlu izdaju domovine naše.

Marojica.

Bože, Djevo mati, o blaženih
Svih duhova čete nebrojene,
Nebo, zemljo, i jazovi pakla,
Njega čuste, sad gledajte mene.
(Meće ruku na mač i jarosno k njemu stupi; Bunić ga zadržava)

Bunić.

Marojico! ti se zaboravljaš!

Marojica.

Pravo imaš, al' pitaj me kako
I poludio slušajuć ga n'jesam....

Bunić.

On će svoje opozvati r'ječi

Marojica.

O moj striče, brate oca moga
Preda t' evo na koljena padam,

Digitized by Google

I svevidnim zaklinjem te Bogom,
Zaklinjem te srećom djece tvoje
I duše ti vjekovitim spasom,
Oh, poreci te užasne laži,
Kojima me tako besavjesno
Sad ubijaš, poreci ih brže.

Buča.

Poreci ih, svi vičemo.

Mladež.

Takih
Još ne čusmo nikad.

Knez.

Svak umukni.
Sud ih sluša, pa ć' učinit svoje.

Šiško.

Da za ljubav jednog razvratnika
I njegovog ne boljega društva
Ja poreknem istinu? to nikad.

(Opšta uzrujanost, Marojica skače na noge pa ga udara mačem.)

Marojica.

Zar istinu?... s takom Bogu idi.

(diže se uzvik na sve strane)

Pucić.

Bezbožnik je ovo zaslužio.

Bunić.

Šta pohita b'jedni Kabožiću,
Kad izvjesna pobjeda ti bješe?

Marojica.

Ovaj mi je očev sav imetak
Opljačkao, i to mu oprostih.
Nu što mi je čast oteti htio,
To ne mogoh nikako da prostim.

Digitized by Google

Vlagjo.

Još se nije tol' užasno djelo
Na ovome mjestu dogodilo;
Ja odlazim sa grozom u duši (ode)

Knez.

Mač, jadniče, predaj.

Mladež.

Bjež u crkvu.

Knez.

Za njim, zduri.

Mladež.

Mi vas ne puštamo.

Knez.

Šta ! zakonu vi se protivite ?
(Mladež se uklanja, ali je Marojica dopro do vrata crkvenih, pa viče:).

Marojica.

Pod zaštitom ovoga sam hrama,
Ne smijete dirnuti u mene.

Knez.

Od onud će glad ga istjerati,
A sve dotle pazite na njega.
(Silazi sa sjediljke pa pristupa Šišku).
Taj nesretnik je li u životu ?

Gradić.

On izdiše, prekidanim r'ječma
Moleć Boga da mu gr'jeh oprosti.

Knez.

Zločinstvo je grozno, al' i grozan
Ovaj primjer. — Sud omašćen krvlju!
Nečuveno ! Vratimo se u dvor.
(odlazi sa vijećnicima),

Marojica.

Gdje si Gjono je li tu tvoj otac ?

Digitized by Google

Gjono.

Otišô je.

Marojica.

Tad s' opraštam s tobom.
Ja ću ovdje umr'jeti od glada,
To je bolje nego li na sramnim
Vješalima da ispustim dušu.

Gučetić.

Vlastelin si, pa za tako djelo,
Ma da grozno, ne podležiš smrti,
No zatvoru prosto.

Marojica.

Je li tako?
Ti, Buniću, pravnik si, pa reci.

Bunić.

Tako zakon, Marojico, glasi,
A zakon se poštovati mora.
Sigji dakle.

Marojica.

Onda predajem se.
Evo mača.... I sam ga se grozim.
Prolio sam njime krv što ključa
I u mome srcu,... nu sa časti,
To svi znate, jedino sa časti.
Trebalo je da sam njim i sebe
Odma probo, ali gr'jeh učinih,
Pa pokorom ispaštit ga moram.—
Gjono drągi, ako se ne groziš
Zagrljaja ubojice, k meni
Amo prigji. (grli ga) Prijatelju r'jetki,
Nesugjeni moj djevere, zbogom.
Oca tvoga molim da mi prosti...
U trenutku strašne nesvjestice

Digitized by Google

Da čast, spasem padoh u zločinstvo!
To je zla kob moja. Plemenite.
Tvoje sestre već dostojan n'jesam;
Al' molim je da mi i ona prosti
Od riječi koju zadade mi
Kad ovamo igjah, potpuno je
Djelom mojim sada razdr'ješena,
Pa ne treba da je ja razdr'ješim
Utješi, je, Gjono. (Plače) Hvala tebi
Nikolico; gle naglošću svojom
Ja svu tvoju osujetih mudrost.
O Gjorgjiću, Gučetiću, Bučo,
Svi ostali prijatelji moji,
Ostanite zbogom. Ja propadoh,
I odlazim u tamnicu moju.

(Svi plačući prate ga)

Gjono.

Ne, čamiti dugo u njoj ne ćeš.

(Marojica sukobljava se sa stricem koga dižu sa zemlje i odnose.)

Marojica.

Grozna vida!.. O nesrećni striče,
Prosti m'ipak...! Vaj! lakomost tvoja
Do čega je oba nas dovela!

(pada zavjesa).

Digitized by Google

Čin drugi.

Pojava 1.

Tamnica pod kneževim dvorom prilično namještena. Jutro je, Marojica sjedeći zatvara bibliju.

O biblijo, dojista si knjiga
Božanstvena! Evo dvanajesta
Nastala je već godina kako
Iz tebe mi teče melem koji
Srce blaži a duh divno kr'jepi,
I nikako taj nebeski vrutak
Da presuši! Bol žestoki što je
Iz početka bjesnio u meni
Stišao se; ostala je žalost,
Ali tiha, te živjeti mogu. —
Pa i to je dobro. — Još jednomu
Ja se nadah, ali i tu jednu
Zadnju nadu valja da napustim:
Ljudi su me svi zaboravili,
Svi, i Gjono! kad me u podzemni
Ovaj zatvor živa zatrpaše
Kao da su nad lešinom mrtvom
Za sve v'jeke grob zapečatili.
Da, i Gjono;... Ali ona nije,
Ona nije jamačno. — A ipak
Ko bi znao? možda je već žena,
Možda mati... Zašto ne bi bila?
Ubojicu kô žaliti može? —
Milostiv je ipak Bog: on šilje
Svakog jutra ovo sunce meni
Da veselim pozdravi me zrakom,

Digitized by Google

Tičicu mi na prozorčić šilje
Da umilnu odpjeva mi pjesmu.
To su moji sad prijani sami!...
(Ustaje i ide na prozor)
S b'jelim danom na rad svak ustaje:
Daleko mi brujanje iz grada
Čak dopire dovdje, a po luci
Veslajući pjevaju mrnari. —
En' i s punim jedrima u luku
Brod ulazi... Ah! vama je širok
Sv'jet otvoren, idete po njemu,
I radite, i veselite se,
A ja ovdje čamim!... ho! i ja sam
Za rad stvoren bio, ogromnu sam
U svom duhu osjećao snagu
Za djelanje, ogromno i čustvo
Da obuzmem njime svijet čitav,
A nepoznat, šta više, sa žigom
Ubojice okončaću ovdje!...
Onim jednim udarcem svu sruših
Sreću svoju, vaj! i njenu sreću.

Pojava 2.

Marojica. Otvaraju se vrata i na njih stupa Gjono. Polumrak je

Gjono.

Marojico!

Marojica.

Ovaj glas!

Gjono.

O mili,
O nesrećni Marojico!

Marojica.

(trče jedan drugomu) Gjono

Digitized by Google

Gjono.

Najposlije grlim te.

Marojica.

Oh!... Sjed'mo,
Ovdje sjed'mo, jer taka je sada
Uzbugjenost moja da poda mnom
Malakšu mi noge. — Odavna se
Od ovakih potresa odučih. —
Ah! sve mišljah da sam zaboravljen.

Gjono.

Ja da tebe zaboravim? ne bih
Da i vječnost živem. Sva sam sredstva
Pokušao da do tebe doprem:
Molbe, zlato, svaka obećanja,
Al' uzalud; u čuvara kletog
Bješe srce od kamena tvrgje.

Marojica.

Ne, moj Gjono, srce nego sav'jest.
Zakleše ga da puštati neće
K meni nikog, ničije mi glase
Donositi, ni odnosit moje,
Da će sa mnom posve nijem biti,
To mi jednom sâm plačući reče.
I od onog časa ja nijesam
S njim ni usta više otvorio.
Al' od malo dana drugi ga je
Zam'jenio, vidim.

Gjono

Onaj j' umro.

Marojica.

Bog mu dušu primio!

Digitized by Google

Gjono.

A novom
Zahvaliti imam što sam ovdje.
Kako vidim malo v'jeće s tobom
Okrutno je bilo.

Marojica.

Samo strogo.
Dadoše mi eto pokućanstvo
Neobhodno, knjigâ svakojakih,
I bibliju, a ne oskudjevam
Ni pristojnom haljinom, ni hranom.
Drže m' ipak kao vlastelina,
I hvala im.

Gjono.

Da slušahu mene
I mnoge ti v'jerne prijatelje
Bili bi te pustili već davno.
Ali da se čas slobode tvoje
Približuje to j' izvjesno; sada
Odsudno je, mi svi zaht'jevamo,
I vlastela starija još dugo
Neće moći nama odoljeti.

Marojica.

A sloboda šta će mi već sada?
Meni tako grozno žigosanom?

Gjono.

Da ti ne bi trebala za drugo
No da Mari bol ublažiš...

Marojica.

Avaj!
Ne smjedijah čisto da t' upitam;...
Šta je s njome? šta na vašem doma

Digitized by Google

Gjono

Od zlokobnog onog dana sav je
U žalosti pogružen ; i samog
Starog oca zatekoh u sobi
Više puta sa očima mutnim ;
Majci nikad nije osv'jetlio
Zrak radosti lice, a kad sav je
Izvor suza presušio Mari
U n'jemu je upala orojnost.
Prosili je mnogi, sve odbila.
Otac ljutit odvesti je dade
U samostan ; ode ; ali kad je
Navalio na nju da konačno
U red stupi koludricâ, ona
Tako krepkom odupre se voljom
Da pob'jedi. Napokon je majka
Izmolila da se domu vrati.
Tu je sada ; uv'jek n'jema, uv'jek
Kô smrt bl'jeda. Ne pita za tebe,
Ali kad god sukobi se sa mnom
Zagleda me nesretnica oč'ma
Ispitljivim tako, tako punim
Smrtne čežnje da ja, ne moguć joj
Ništa reći, brzo svrnem svoje,
I propištim u dubini duše.

Marojica.

Oh, oh! ... kakvo ja izgubih blago
Osjećanja i plemenitosti!

(Čuje se iz dubine tutanj: oba skoče na noge i zgledaju se.)

Gjono.

Ne čuješ li?

Marojica.

Jektanje podzemno!

Digitized by Google

Gjono.

Kô hiljade topova da grme!

Marojica.

To predhodi skoro svagda trešnji.

Gjono

Ha! zemlja nam pod nogama igra...
Ja posrćem.

Marojica.

Ja takogje... Amo,
Zajedno se prihvatimo, čvršći
Tako ćemo na. nogama biti. (čuje se rušenje)

Gjono.

Šta bi ovo?

Marojica.

Dvor je pao, mislim.

Gjono.

Nad glavama našim? svod će s'ovaj
Pod ogromnim bremenom provalit;
Ostaćemo ovdje zatrpani!

Marojica.

Predajmo se božjem provigjenju.

Gjono.

Opet, opet! (rastavljaju se)

Marojica.

Ako se ne varam,
To velika srušila se crkva.

Gjono.

Oh! i crkva i dvor knežev! take
Kad padaju zgrade, a od naših
Šta će biti?

Digitized by Google

Marojica.

Još jednako silno
Poskakuje zemlja, kao da će
Njedra joj se raspršati.

Gjono.

Užas!
Na daleko čuj domovâ rušanj!
Svi se redom jedni iza drugih
Strovaljuju strahovitom bukom.

Marojica.

Sav grad pada! (kleknuv) Smiluj nam se Bože!)

Gjono.

Roditelji moji! moja sestra!
Kabožiću, naša Mare!

Marojica.

(ustaje) B'jedna!

Gjono.

Ne da li se izići odovdje?
Zasuta su kamenjem ta vrata;
Ovaj prozor debelim je gvožgjem
Isprekršten, a pod njime more.
Gle! užasnut narod navaljuje
Na čunove, a mnogi se eno
I u more bacaju, pa plove!
(više)
Amo, ljudi, amo, izbav'te nas.
Obuzeti užasom ne čuju.

Marojica.

Prije će nas opaziti ako
Ovu b'jelu košulju kroz prozor
Provučemo i njom uzvijamo.

Digitized by Google

Gjono.

Dobro si se domislio .... evo.

Marojica.

Jedan čunak već put amo vesla.

Gjono (viče)

Prijatelji, tako dušu spasli,
Spasite nas odavdje.
(LAGJAR s polja) Al' kako?

Marojica.

Tu imaš li što gvozdeno?

Lagjar.

Imam
Malj zamašan.

Marojica.

Njim kamene stupce,
Što rešetku ovu drže, smrvi.

Lagjar.

To je brzo gotovo.

Gjono

O budi
Hvala nebu na pomoći ovoj;

Lagjar.

Eto. Sada skočite u čunak.

Pojava 3.

— Poljana; neke kuće srušene su sasvim, neke u polak. Gragjani bježe, jedni sami a drugi vodeći ranjene, djecu, starce. —

1 Gragjanin (bježeći)

Sve propalo, sve propalo!

2 Gragjanin.

Neće
Ni kamena ostat na kamenu. (ode)

3 Gragjanin.

Samo žive iznesimo glave. (Ode)

Digitized by Google

4 Gragjanin.

Ah! užasnim bičem Bog nas šiba! (Ode)

Baba (vogjena mladićem)

Drago d'jete, ja ne mogu dalje;
Ostavi me, a ti spasavaj se.

Mladić.

Sirotana bez oca i majke
Ti si mene brižno odgojila,
Pa ja da te tu ostavim sada?...
Stani da te u naručje dignem. (odnosi je)

(Dolaze muž i žena) *Žena.*

A gdje mi je sestra? vaj, ostade!
Vratimo se, St'jepo.

Muž. (hvata je za ruku)

Ne, za Boga.

Žena.

Oh pusti me, sestra, sestra, sestra!

(vraća se a za njom i muž)

5 Gragjanin.

Tu stanite; onaj dom se ljulja,
Sada će se strovaliti.

6 Gragjanin

Bež'mo
Na tu drugu stranu.

7 Gragjanin

U golemom
Svome strahu previgjate, braćo.—
Odjuriše! ja ovuda idem
Jer ću prije dospjeti do luke.

8 Gragjanin (sedmomu na susret)

Avaj, Gjuro, vidje li mi brata?

7 Gragjanin.

Ah nesretnik!

Digitized by Google

8 Gragjanin.

Zasut ?

7 Gragjanin.

Nije mogô
Da prežive zaručnicu svoju,
No očajan sa visinâ gradskih
Bacio se u duboko more.

8 Gragjanin.

Bacio se?... i ja ću za njime. (Odjuri

Mati (noseć u naručju mrtvo dijete)

Nije mrtvo moje slatko d'jete,
Nije mrtvo, šta velite, ljudi ?

Muž (njoj na susret)

Cv'jeto!... Jaoh! moj angjele l'jepi,
Propade mi! jaoh! podaj mi ga.

Mati.

Ne, ne dam ga, ne diraj ga, pusti
Neka spava. Muž gdje mi je ? gdje je ?

Muž.

Kako! il' me ne poznaješ, ženo ?

Mati.

Ti moj Ivan ? n'jesi ti moj Ivan ;
Oh, gdje mi je ? vidje li mi gdjegod
Mog Ivana dobrog ? Zaklinjem te
To mi reci, to mi samo reci...
Oh, čovječe od kamena, šutiš ?
Zar ti djece nemaš?... Proklet bio!...
Potražiću mog Ivana sama.
On će naše očuvati d'jete. (Ode)

Muž.

Nesrećnica, pamet j' izgubila!
Stvoritelju sv'jeta, zar i ovo ?

(Ide za njom. — Marojica vodi za ruku Marinu majku, a Gjono oca i sestru.)

Digitized by Google

Marojica.

Nebu hvala kad mogosmo žive,
Iskopat vas ispod razvalinâ.
Nek vas Gjono isprati do Pločâ,
Pa ljetnjaku vašem pohitajte.
Zbogom, Mare.

(hvata je za ruku, ali mu je njen otac istrgne.)

Gjono.

Oče! tako li mu
Zahvaljuješ? tebi i tvojima
Spasio je život sa najvećom
Opasnošću svoga!

Marojica.

Tim, o Gjono,
Gragjansku sam ispunio dužnost,
Čovječanstvu nešto s' odužio,
A mom srcu mnogo,
Pa mi za to ne duguje niko.
Srećno pošli.

(Otac gleda ga časom začugjen, pa odlazi sa svojima)

Mare.

Marojico, zbogom;
Ti znaš, ništa ja ne zaboravljam.

Gjono.

Eto m' opet za trenutak amo.

Marojica.

Oh dojista ti ne zaboravljaš,
Ti r'ječ sveto držiš; nu tvoj otac!...
Ovo boli, i duboko boli. —
Bi li sada mislio na sebe
Kod beskrajne ove opšte b'jede?
Ah otačbo moja!
Hiljadama ljudi zakopani

Digitized by Google

Pod razvalam ovim leže, tužni
Glasovi im kroz njih probijaju.
Oh! jecanje teško umirućih,
Ranjenikâ jauk, vika živih,
Djece vriska i materâ lelek,
Sve to para kao nožem srce.
Komu prije da u pomoć prigjem?

(Dolaze mnogi ljudi)

Stan'te, dobri ljudi; kad ste bogom
Poštegjeni izbavljajte braću.
Vidite li onu jadnu ženu?
L'jeva ruka prebjena joj visi,
A kamenje raskopava desnom
Kao b'jesna, i plačući gorko
Nekog svoga dozivlje; u pomoć
Pritecimo tužnoj očajnici.

9 Gragjanin.

Ustala je, i ovamo trči.

Mlada žena.

O po Bogu braćo, amo brže,
Ja ne mogu sama; čitava je
Učiona žive djece ondje
Zatrpana; pištanje im čujte;
Avaj! čujte maloga mi brata
Tužni glasak... amo, amo amo.

(Idu za njom. Prolaze drugi)

10 Gragjanin.

Samo Pločâ da se dokopamo.

11 Gragjanin.

Taj Gučetić svijet zadržava
Golim mačem; utekoh mu jedva.

12 Gragjanin.

Pravi demon, ničeg se ne boji.

Digitized by Google

Marojica. (vrativ se)

Tam' ostavih dosta pomagača,
A kuda ću sada?

Gjono (vraća se)

Marojico,
Evo brzo vratih se. Moj otac
Nije htio da na ljetnjak ide,
No s vlastelom nekom sklonio se
U tvrgjavu Revelinsku.

Marojica

Ondje
Od svake su kobi zaštićeni
A u gradu ipak; to i volim. —
Čuj, moj Gjono, ovako se baveć
S pojedinim tužnim slučajima
Mi gubimo opštu stvar iz vida;
A za ovu ja predvigjam drugih
Još nesrećâ, novih opasnosti,
Koje mogu i sutra nastupit.
Već je trešnja prestala, sad valja
Prije svega zadržati narod
Da iz grada sav se ne razbjegne.
Ti otrči i zatvori gradska
Na istoku vrata, ja ću ona
Na zapadu.

(Ode Gjono. Dolaze vlastela i čuše posljedaje riječi Marojićine)

Pojava 4.

Marojica, Gučetić, Getaldić, Buča, Gundulić, Bozdar, Primić

Gučetić.

Ko si ti što mudri
Taj izdaješ nalog?

Digitized by Google

Marojica.

Gučetiću!

Gučetić.

Oči moje da li varaju me?
Kabožiću, ti li si?

Marojica.

Ja čudom
Iz tamnice izbavljen, da b'jednom
Našem gradu pomognem što mogu.
Al' govoru nije sada vr'jeme
No djelanju. Ja i druga vrata
Idem brže da zatvorim, pa ću
K vama doći. Megjutim vi ovdje
Sabirajte i hrabrite narod. (Ode)

Gundulić

To će samo trud zaludan biti,
Dubrovnik je propao za svagda;
Drugi Saturn on je progutao
Djecu svoju! Gdje su sada oni
Veleljepni dvorovi u kojim
I kraljevi stanovat su mogli?
Gdje bogastva brižno donesena
Sa istoka i zapada sv'jeta?
Gdje vlastela razglašena s uma
I junaštva i vrlinâ sviju?
Gdje nam srećno, veselo gragjanstvo?
Sve iščeznu za jedan trenutak,
I kamenjem sad sasuto stoji!
Sad Dubrovnik ništa drugo nije
Do krvava, strahovita raka,
Iznad koje mi što ostadosmo

Digitized by Google

Prol'jevamo suze očajanja,
Kô propalim nad Sionom nekad
Sinovi mu tužni.

(Svi plaču. Buča se napokon otresa)

Buča.

Tuzi svojoj
Odolimo, gospodo. Šta reče
Marojica? djelu je sad vr'jeme.
Krepkim duhom on je iz tamnice
Izišao, a mi ćemo biti
U slobodi malodušnost svikli?
Evo njega; vraća se kô munja,

(Marojica dovodi dosta puka)

Marojica.

Za mnom, ljudi, za mnom. — Šta tu vidim?!
Vi gubite najskuplje vrijeme
U plakanju! Ha, Boga vam, je li
To dostojno tako slavnih ljudi?
Za otačbom plačete? il' prva
Nesreća je ovo što je snašla?
Morska se je iz dubina voda
Podizala i potapala je,
Ratovi su dugim godinama
Zemljište joj c'jelo pustošili,
Gutala joj pučina brodovlje
I požari blago, a užasna
Kuga često puk joj polovila,
Pa Dubrovnik je l' propao za to?
Sve nesreće on je nadjačao
Odvažnošću umnih mu sinova.
Reći ćete da današnjoj b'jedi
Još podobne nije nikad bilo;

Digitized by Google

Onda veći i duhom i umom
Treba da ste od otaca vaših.
Pale su nam kamenite zgrade,
Zar ih sami podigli nijeste?
Zar u njima i njihovom blagu
Dubrovnik je? on u duhu samo
Sinova je svojih, i tu sav je;
Dogod jednog ostaje, al' pravog
I dostojnog, još Dubrovnik slavni
Nije pao. Nas je više ovdje,
A i više još će nas se naći,
Pa krijepkom i odlučnom voljom
Svi viknimo da ustati mora,
I Dubrovnik kao feniks novi
Ustati će iz pepela svoga.

Gučetić.

Ti bi digô i mrtve iz groba!

Buča.

Tvoja vjera i odvažnost tvoja
Sva prelazi u nas; mi činimo
Kraj žalosti svakoj, i čeličnim
Tvojim duhom svi se oružamo.

Marojica.

Na posao dakle. (Ljudima) Vi ste mi se
Dobri ljudi zakleli na posluh.

1 *Gragjanin.*

I čekamo tvoje zapov'jesti.

Marojica.

Zadaće su mnoge kô i teške;
Najpreča je da se iskopaju
Jadne žrtve ispod ruševinâ;
Tu na sebe ti, Gradiću, primi
S Gučetićem; uzmite u pomoć

Digitized by Google

Ove ljude i sve druge koje
Još nagjete. Pogrebite mrtve,
A smjestite ranjene i bone
Po kućama koje je zla sudba
Poštedila. — Hranè svima treba;
Nek nastane Getaldić da odma
Sve prorade hljebarnice gradske,
I razdadu na sve strane hljeba.
Odlazite.

(Pomenuti odlaze a dolazi Gjono.)

Svrši li ti, Gjono?

Gjono.

Na vratima zatvorenim bdiju
Časna braća Dominika svetog.

Marojica

Sad zaljuljaj to v'jećevo zvcno
I vlastelu koja na glas njegov
Dolazila bude, svu uputi
U Revelin na sastanak opšti.
Ondje ćemo o mjerama daljim
Svi zajedno promisliti. Hajdmo. (svi odlaze)

Pojava 5.

— Veliki prostor na svodove u Revelinu. Vidi se u jednom kraju mnogo ženskinja. Na srijedi stoje vlastela: Vlagjo, Kl. Gradić Benesa, Bobalić, Gundulić, Bunić Palmotić, Pucić, Zamanja. Ulaze Primić, Buča, Gjorgjić, Bozdar, Marojica. Neki se rukuju, neki grle, mnogi brišu suze. —

Primić.

Oh Puciću, živ si!

Pucić.

Al' rodbina
Sva propala.

Digitized by Google

Primić.

Kao god i moja.
Nikolico, imaš li ti kakvih
Gubitaka da za njima tužiš?

Bunić.

Za najvećim.

Primić.

Bože moj, a kojim?

Bunić.

Za gubitkom domovine moje;
I da ne ćuh kako se u opštoj
Klonulosti hrabro pojavio
Naš davnašnji mučenik...

Primić.

Kabožić!

Bunić.

Morao bih o njoj očajati.

Primić.

Taj dojista u zlim i u dobrim
Činovima velik s' uv'jek javlja.
Spazio te, pa dolazi.

Marojica.

Mili
Nikolico! (grli ga)

Bunić.

U žalosti ljutoj
Što mi dušu steže zrak radosti
Sija m' ipak u tvom zagrljaju.

Marojica.

Kamo sreća da sam sve do smrti
U zatvoru trulio a ovoj

Digitized by Google

Grdnoj b'jedi da nijesam dužan
Što te ovdje sad slobodan grlim!

Bunić

Bog je ovu poslao nam kaznu,
A zna zašto. — Prionimo poslu.

(Svi se postavljaju u dva reda jedni prema drugima)

Zna li kogod šta je s knezom bilo?

Gradić.

Dvor se nad njim srušio baš onda
Kad se crkvi bješe uputio,
Te propade sa svim malim v'jećem
Koje ga je pratilo.

Gundulić.

Nek Višnji
Smiluje se na njihove duše!

Svi.

Svi velimo.

Bunić

Ko će ovdje kneza
Da zastupi sada?

Zamanja.

Najstariji.

Bunić

To će biti časni Vlagjo.

Svi.

On je.

Bunić.

Nek izvoli stupit nam na čelo.

Vlagjo

Ako sada vama predsjedavam
Marojici Kabožicu za to
Ja dugujem; on me veledušno
Izbavio sa ženom i kćeri.

Digitized by Google

To mu haran priznajem kô čovjek,
Nu kô v'ječnik velim
Da od deset dugih vijekova
Kako stoji dubrovačko v'ječe
Ubojica nikada u njemu
Još sjedio nije, pa zahtjevam
Da s' ukloni odma.

Svi.

Šta to čusmo!

Marojica.

Ovaj strogi nu veliki starac
Pravo ima. Svi do jednog ovdje
Svi ste čiste ruke; moja samo
Krvava je, pa se s toga moram
I uklonit. U grad idem puku
Da pomognem kao prost gragjanin,
I ako je možno da nesrećnu
Ovu ruku očistim od ljage
Uslugama, il' životom samim.

Buča.

Kabožiću, mi te ne puštamo.

Bunić.

Tu ostani, već si j' očistio,
Ako j' ikad i kaljava bila.

Vlagjo.

Ja s' uklanjam onda.

Bunić.

To ni tebi
Nedajemo. Plemeniti starče,
U užasnim ovim trenutcima
Vlastelinsku tvoju dužnost vrši

Vlagjo.

Nikolico!

Digitized by Google

Bunić.

Ili zbilja držiš
Da je ovaj ikad sagr'ješio ?
Ubio je... koga ? onog koji
Bješe prije čast ubio njemu.
Cijeniš li tvoju čast ti manje
No truležno to tijelo tvoje ?
Ne, duše mi ; i kad bih to rekô
Smrtno bih te, mislim, uvr'jedio.

Vlagjo.

Nikolico, da l' ubojstvo braniš ?

Bunić.

Ja ?... To neću, al' ubojstva ima
Pred kojima ljudska pamet staje,
I plašivo pita sav'jest jesu l'
Za osudu. Da, tako je, Vlagjo ;
Ima dušâ uzvišenih koje
Zlatu daju posljednju cijenu
U svijetu ; ljudima tog kova
Sve razgrabi do pjeneza zadnjeg,
Oni glavu prezrivo će od tebe
Okrenuti ; al' u čast im takni,
Oh, tad ih se čuvaj ; oni tada
Kô munjavog od dodira silno
Odskakuju, i podobno tr'jesu
Iz oblaka bacaju se strašni.
Takova je, vidiš,
I u našeg Marojice duša ;
Pak ako je kad ubojstva bilo
Za oproštaj, njegovo je dojsta.

(Marojica potrči k Buniću i zagrli ga. — Ulazi Gjono.)

Vlagjo.

Nemoj dalje da govoriš, neću
Da te slušam.

Digitized by Google

Bunić.

Jer i sam u duši
To osjećaš, a uporan ipak ...

Buča.

Tako isto mi o Kabožiću
Svi mislimo, i molimo evo
Jednoglasno da mu pružiš ruku;
Pružićeš je vlastelinu kakav
Sad najviše otačbini treba.
Ne može ga odbiti ta tvoja
Rodoljubna duša.

Gundulić

Odavna su
Poznata nam načela ti stroga;
Klanjamo se vrlinama tvojim,
Ali sada najveće od tebe
Izgledamo da svojemu domu
Svoj vlasteli, Dubrovniku vratiš
Muža kog je sam Bog izbavio
Da zvijezda spasenje im bude.

Bunić.

Nut pogledaj u gomili onoj
Kćer i ženu tvoju; prva leži
U nesv'jesti, druga do nje plače;
Pa i Gjono, sin dostojan tebe,
Koljenima, evo pripada ti,
I mi ćemo s njime;
Sva vlastela što su preživjeli
Domovinu jadnu
Saginju se pred tobom i mole

Digitized by Google

Da u ovom strahovitom danu
Ne lišiš je najvr'jednijeg sina
Neg' očinski da ga prigrlivši
S njim utješiš i nas, i sve svoje.

Gradić.

Prijatelju, šta bi jošte htio?...
Et' i suza odkotrljala se
Iz očiju tvojih; strogost duha
Dobrotom je srca umekšana.
Kabožiću, pristupi mu; huda
Prateći te od djetinstva sreća
Lišila te oca i matere;
Sad oboje nalaziš; tu klekni
I celuj mu poštovanu ruku.

Vlagjo. (pokriva rukama lice)

Marojico!

Marojica. (kleknuv)

O moj gospodine!

Vlagjo.

Ustaj, hodi meni u naručje....
Strog sam, ali hladna st'jena n'jesam

Zamanja.

Tako; to je dično.

Vlagjo.

Kao što si
U zlokobnom jednom času bio
Plah za sebe, odveć plah, sad budi
Tako valjan za otačbu tvoju
Pa sve praštam i sve zaboravljam.

Bunić

Zahvalni smo tebi svi na tome.

Digitized by Google

Marojica.

Sad se rodih drugi put na zemlji;
Neizm'jerna hvala ti, moj oče;
Nastojaću da dostojan budem
I ljubavi sve vlastele ove,
I dobrote tvoje.

Vlagjo.

Za sitnice
Potrošismo i suviše r'ječi:
Sad velikom pristupimo poslu
Odregjujuć prve za spas opšti
Potrebite mjere.

Buča.

Najglavnije
Kabožićem već su odregjene:
Sa zatvorom sviju gradskih vrata
Bježanje je puka zadržano;
Za nj se hljebac peče; brižljivo se
Vuku živi ispod ruševinâ
I odvode u skloništa zgodna,
A mrtvi se pogrebljuju. Šta nam
Još ostaje hitno da s' uradi
To najbolje on će nam sam reći.

Marojica.

Ima ovdje starijih od mene
I daleko iskusnijih ljudi.

Pucić.

Svi tu počast tebi ustupaju.

Marojica.

Volio bih ipak da izbere
Privremena vlada, pa poslušno
Da naredbe svi vršimo njene.

Digitized by Google

Pucić.

To za sutra nek ostane; danas
Ti dovrši što si započeo.

Marojica.

Svi misle li tako?

Svi.

Svi do jednog

Marojica.

Onda s' opštoj pokoravam volji.
Vi gospodo, znate da imamo
Zle susjede.

Pucić.

Da, zloglasne Turke.

Marojica.

Videći nas sad bez moći, b'jesni
A bogatom pljačkom namamljeni,
Strah me da nam na grad ne nasrnu
Zatvoren je ovaj, i vjekovne
Zidine mu trusovima svima
Odoljevši još nas zaklanjaju.
Al' je malo megju zidovima
Za obranu puka; dovesti ga
Noćas treba iz najbližih sela,
I što bolje oružati. Za to
Nek nekoji po selima zagju,
A megjutim ovdje neka drugi
Iskopaju brže oružnicu.

Pucić.

Ja ću poći po Župljane moje.

Bobalić.

Brgaćane uzimljem na sebe.

Zamanja.

S R'ječanima do zore sam ovdje.

Digitized by Google

Vlagjo.

Ti će biti dovoljni za sada.
A da bismo do oružja došli
Brinuće se Bunić i Getaldić.

Bunić.

Naš posao.

Marojica.

Iskopati treba
I državnu blagajnicu noćas;
Bez nje ništa izvesti se ne da.

Vlagjo.

Tvoja misô, tvoje budi i djelo.

Marojica.

Tu Bozdara zaht'jevam do sebe
I Gjorgjića s Primićem i Bučom.

Buča.

Imaćeš nas, časni Kabožiću.

Marojica.

Ja dovrših za sad.

Vlagjo.

Još ću nešto
Ja dodati. Svi zduri od grada
Valjda n'jesu pod kamenjem; nek se
Odma traže da po gradu strogo
Red čuvaju, a na zidinama
Sa brastvima kalugjerskim bdiju.
Benesa će s njima upravljati,
A ja biću svuda. — Razpuštam vas.

(Ulazi Gučetić. Snužden je malaksao, pruža očajano prema njima rake.)

Gučetiću! ti se jedva držiš,
I ne možeš da govoriš! šta je?

Digitized by Google

Gučetić.

B'jeda nova, Vlagjo, nova b'jeda,

Primić.

Kakva? zar i može jošte biti?

Gučetić.

Požar, strašan požar.

Vlagjo.

To j' užasno!

Gučetić.

Popadavše na ognjišta suhe
Od krovova grede planule su
Na mjestima mnogim, te plameni
Probijaju b'jesno kroz razvale.
Od žestine silne rastopljeno
Zlato, srebro mlazovima teče.
Vaj! to vidjeh. Do malo će biti
Sav Dubrovnik more ognja živa.

Primić.

Za raspom je požar! svršeno je.

Marojica.

Ne, primiću malodušni, nije.
Odavdje nas otjerati neće
Ni sam pako da s' izvrne na nas.
More stoji do grada, u gradu
Kladenci su vodom obilati;
Mi užasni svladaćemo živalj,
Te grad spasti i ljudima slabim
I prirodi maćehi u prkos.

(Svi za njime odlaze).

(Pada zavjesa.)

.....

Digitized by Google

Čin III.

Pojava 1.

Velika soba. Sjedi Mare pred stolom u crnom odijelu, glavom os'onjenom na ruku.

Mare sama.

Od zlokobnog onog dana koji
Mal' što nije sbrisao za svagda
S lica zemlje domovinu našu
Već je deset godina proteklo,
I za ovo vr'jeme kakvih hudih
Dogogjaja ne doživljeh! ali
Posljednji je najteži mom srcu:
Uzor svijeh matera izgubih.
Vaj! ona mi bješe više drûga
Nego mati. I tek što su pločom
Zaklopili njezin grob, a muža
I brata mi poslaše u vojsku.
Tri su dana prošla
I nikakvih o njima glasova!
Može biti da su hudi, pa ih
Meni taje. Oh! najcrnju b'jedu,
Dobri Bože, od mene ukloni.

Pojava 2.

Pregjašnja i Klimo Gradić. Opaziv ga Mare ustaje.

Gradić.

Gospo, kad je
Velja žalost vaš dom pohodila
Ja daleko boravljah od grada;
Za nju čuvši, pohitô sam evo

Digitized by Google

Da pom'ješam s vašim moje suze.
Ti si nježnu izgubila mater,
Ja kô drugu sestru, a Dubrovnik
Ženu kakvih imao je malo.
Taj gubitak plemenita Mare,
Ti jedina nama naknagjuješ,
Ti njezina uzorita slika,
Pa možemo tješit se još tijem.

Mare.

O moj dobri gospodine, kad bih
Majci mojoj ja i sjenka bila,
Samo sjenka...

Gradić.

Ta velika skromnost
Vrijednost ti samo umnožava.

Mare.

Eto oca... Malaksao, tužan
Izgleda mi više nego ikad.

(Klimo se povlači na stranu. Ulazi Vlagjo, ide kćeri i zagleda je.

Mare.

Dobro jutro, dragi oče.

Vlagjo.

Mare,
Danas si mi odviše blijeda!...
Plakala si! Poznam ti na licu.

Mare.

Nije čudo, oče moj.

Vlagjo.

U kući
Neću plača, jesi li me čula?
Kući našoj plač ne dolikuje,
Ostavi ga sebrima, a ti se

Digitized by Google

Kô vladika nad njima uzvisi.
Mati ti je preminula, da ti
Sad u boju i brat i muž panu
Ti cvilićeš u tvom srcu, ali
Suze nećeš pokazati nikom
Jesi li me čula?
Da je ovdje hrabra pokojnica,
Ona bi ti ovo isto rekla.

Gradić.

Divni starče!

Vlagjo.

Prijatelju, tu si?
(Stoje poduže zagrljeni)
Sâm sam, Klimo, sâm sam ... ode Deša.

Gradić.

Vas Dubrovnik nad njenim je grobom
Proplakao, pa kako ti ne bi?

Vlagjo.

Ja ne plačem, vidiš, ja ne plačem..,
Glas mi malo drhće, to je sve;
Ali ovdje.,. Klimo, ti koji si
Uv'jek bio najbliži mom srcu,
Ni ti neznaš šta je ovdje. — Sjed'mo —
Čovjek ide putanjom života,
I na svoju oslanja se drûgu,
Zrak mu j' ona utjehe u tuzi,
Odbijena u radosti sv'jetlost,
S njime misli osjeća i djelja,
Poredˇ njega odlučno se bori.
Pa te v'jerne i jedine drûge
Kad nestane njemu na jedanput
Kan' olujem da je odnesena,

Digitized by Google

On se nagje kao u pustinji
Nepreglednoj izgubljeni putnik
Kad u mraku najgušćemu noći
Zublja mu se ugasi u ruci.

Gradić.

Dragi Vlagjo, nije s tobom tako;
Okružen si divnim v'jencem djece
I unukâ da ti zavidjeti
Jošte mogu najslavnije kuće.

Vlagjo.

To je niklo sve iz moga srca,
Ali ona samo srce bješe....
O tom dosta. Stigoše li v'jesti
Sa bojišta?

Gradić

Marojica jučer
S Turcima se srazio kod Šlješca,
I po kratkom nu žestokom boju
Odstupivši, nov položaj odmah
Zauzeo na jednome visu,
Koji vlada Konavoskim poljem.
Tu je danas boj nastavljen zorom,
Al' uspjehom čijim još se nezna,

Mare.

Suzbjen dakle? do sad ga je svagda
Uvjenčala pobjeda...

Vlagjo

D'jete,
Bojna sreća nestalna je više
No ikoja; ako je vještinom
Marojica za se sad ne veže,
Neće snagom kojom raspolaže.

Digitized by Google

Bog ne dao da nam Turci prodru
U to plodno i prostrano polje:
U njemu bi plamenom i mačom
Strahovitu pustoš načinili.

Gradić

I bjesni jim valovi do samih
Doprli bi zidina nam gradskih.

Marć.

Ali bi se o njih i razbili.

Gradić.

Nu megjutim kakva bi tu bila
Nenaknadna šteta! koliko bi
Naših kuća opet procv'jelilo! —
Iduć amo kroz gomilu progjoh
Sakupljenog na poljani puka;
Zaplašen je, pa nemirno čeka
Šta će čuti.

Vlagjo.

Zašto s' otrgnuo
Od poslova svojih? zar on ima
Da se tu šta brine? Šta smo onda
Mi, vlastela? Čudim se da nije
Malo v'jeće izaslalo Zdure
Da do jednog sve jih rastjeraju.
Taj puk, Klimo, od vremena nekog
U stvari se m'ješa
Koje ga se ni malo ne tiču:
O svačemu razbira, sve hoće
Da potanko dozna, čak nagagja
I odluke velikoga v'jeća!
Je l' trpjeti duže taku drzost?

Digitized by Google

Mare.

O moj oče, skoro svak u vojski
Nekog ima za kojega strepi.

Vlagjo.

A hoće li pomoći mu tijem
Što dangubi štetom c'jele kuće?
Ja te, Mare, ne razumjem.

Gradić.

Vlagjo,
Jadni puk je mnogo pretrpio:
Najpre rasap, pa užasan požar,
Pa nasrte učestane divljih
Četa turskih, pa rat pravi sada.
Sve to divnom muževnosti snosi,
Pa da odveć s njim budemo strozi?

Vlagjo (ustaje)

Eto svi ste taki; meka srca
A razuma kratka; s vama mora
Da propane ova domovina.

Gradić

Megjutim se ona dično diže.

Vlagjo

Šta se diže? koliko se diže?
Ove kuće pogledaj, do starih
Zaostalih kako izgledaju?
Kô ribarski čamci
Do golemih trokatnih brodova,
Eto što ste znali,... ništa bolje,

Gradić.

Ali dragi Vlagjo, suviše si
Nepravedan u žalosti tvojoj.
Ove kuće ni malene tako
Ni neznatne n'jesu, a u njih se

Digitized by Google

Opet stara obilatost vraća.
Ne klonusmo pod udarcem kobi
Nego smjelo ispravismo glavu,
Pa s' u koštac s njome uhvatismo.
Tvoj zet dok je u granice njine
Susbijao divlje grabežnike
Bunić znade trogaljivom r'ječi
Da umekša mletačkoga vogju,
Koji, došav da zauzme naše
Razvaline, suzam jih je svojim
Pokvasio, pa otišô mirno.
Letili su naši poklisari
Po evropskim svima dvorovima
Izmolivši zaštitu i pomoć.
Brastva, crkve, pojedini ljudi,
I ako su bili postradali,
Megju sobom utrkivahu se
U davanju blaga, a daleke
Naselbine sipahu g' u njedra
Postradaloj majci domovini.
Svak je svoju učinio dužnost
Bilo zlatom, bilo r'ječju, perom,
Il' životom samim. Kroz to puk se
Rastrkani ognjištima vrati,
I počne ih podizati ; brzo
Hramovi nam sveti propojaše,
Proradiše velje kaonice,
A brodovi po morima svima
Vlahov stijeg časno proniješe
I sv'jet koji mišljaše da bješe
Taj navijek potonuo, sada
Gledajuć ga divi se i hvali
Junačku nam razumnu okretnost.

Digitized by Google

Vlagjo.

Da vas sada vidim kako ćete
Sa Bosancem znati da plivate,
I od njega s grgjim u Stambolu
Tim Mustafom, velikim Vezirom.

Gradić.

Ta opasnost najviše i pr'jeti,
Al' u Boga tvrdu vjeru imam
Svladaćemo i tu najposlije.

Marc.

Puk veselo kliče! Eno trči
Gomilama k dvoru kneževskomu!
I jak topot konja čujem tamo...
Jamačno su dobre v'jesti stigle.

Pojava 3.

Pregjašnji i Gjono u oklopu.

Gjono.

I ja licem donosim jih vama·

Marc.

Gjono!

Gjono.

Oče, blagoslovi sina
Kojemu je Bog pobjedu dao.

Vlagjo.

Njemu slava, tebi dika, d'jete.

Gjono

Klanjam ti se, ćasni gospodine.
Sestro draga...

Marc

A Kabožić gdje je?

Gjono.

Svratio se za trenut kod kneza

Digitized by Google

Da g' izv'jesti o današnjem boju,
Pa evo ga odma. O kako je
Divan bio tvoj Kabožić danas!
Tursku vojsku svu je raspudio.
Što pobjeno nije, to će sutra
Sve ovamo zarobljeno stići.
Al' ostavljam njemu da krvavi
Boj opiše, a megjutim idem
Da sa sebe ovaj oklop skinem (Ode).

Mare.

A po djecu idem ja; nek čuju
Iz očevih usta kako valja
Za otačbu prkositi smrti. (Ode)

Gradić. (sa prozora)

Puk uskliće opet... on dolazi..
Kakva tiska oko njega! gledaj!
Opijeni kacigu mu ljube
Mač i oklop!... Kličući za njime
I u kuću srću! — Bi li, Vlagjo,
Da mu i mi pogjemo na susret?

Vlagjo

Vraća nam se kao pobjediłac
Pa mu valja odati tu počast. (Ode)

Pojava 4.

Mare vuče za ruku dvoje djece; za njom Gjono u gragjanskom odijelu. Klicanje se približuje.

Mare.

Brže, djeco, brže, ocu svomu
Da pobjednu poljubite ruku.

(Marojica sa kacigom u ruci; do njega Vlagjo i Gradić sa još nekoliko vlastele; na pragu sobe obrnuvši se puku, veli:)

Digitized by Google

Marojica.

Dosta, braćo, vratite se natrag,
I ne ovdje meni, no u hramu
Zahvalite milostivom Tvorcu
Koji htjede da Dubrovnik spase
Još jedanput. — Mare! djeco mila!..
Sladak j' ovo za mene trenutak. —
Valjda n'jesi strepila za mene?

Mare.

Molila sam, Marojico.

Marojica.

Dojsta
Tvoja mi je molba i pomogla
Kad s četiri tisuće pob'jedih
Punih devet tako da u svima
Konavlima već turčina nema.

Gradić.

Zar toliko bješe jih se sleglo?

Marojica.

Videć taku nejednakost snage
Ja pribjegoh, gospodo, hitrini.
Kratak odpor dadoh jim kod Šlješca
Pa uzmicat uzeh kan' da bježim.
Ne sumnjajuć o pobjedi svojoj
Oni su me gonili bez reda
Divljom vikom. Čas ulučih zgodan
Kad zagjosmo za brežuljak neki,
Te odvojih Zamanju i Gjona
S polovinom ljudstva,
Da pošavši napr'jed sakriju se
Pokraj jedne doline, u koju
Ja imadjah namamiti Turke.
Kad do mjesta stigoh

Digitized by Google

K njima lice iznenad okrenuh
Na boj gotov. Mrak se već hvataše,
Pa za svoju goru kob ne htješe
Udariti onda. Preko noći
Ja prikupih jošte Konavljana,
Te ih poslah Turcima za legja.
Tako ovi, i ne znajuć, bjehu
Kan' u sklopu t'jesnom zatvoreni,
Pa spokojno čekao sam zoru.
Čim zarudi ova, oni b'jesno
Navališe. Dočekah jih krjepko:
Kô grom Gjono iskoči na desnom
A Zamanja na lijevom boku,
I sa legja u isto ih vr'jeme
Okupiše živo Konavljani,
Tu užasan učinismo pokolj.
Koji mrtvi ne padoše, ti su
Pobacali napokon oružje,
I za život molili. Tad groznu
Obustavih sječu. Živo roblje
Sve odpravih preko Župe amo,
A ja morem dogjoh da se srećnim
Dogogjajem brže koristimo.

(Čuje se veliko zvono)

Gradić.

Velje zvono zove nas u v'jeće.

Marojica.

Pohitajte, ja ću sljedovat vam.

(Svi odlaze)

Pojava 5.

Dvorana velikoga vijeća sa velikim stolicama na okolo. Na čelu uzvišen kneževski stolac. Svi vijećnici sjede. Otvaraju se vrata i ulazi Marojica. Svi ustaju.

Knez.

Zahvalno je Kabožiću v'jeće.

Digitized by Google

Bunić.

Spasiocu domovine slava!

Svi.

Slava, slava!

Marojica.

Gospodo!... pod zemlju
Hotio bih sakriti se sada.

Knez.

Digni glavu i na mjesto svoje
Ponosito sjedni, jer, duše mi,
Imaš čijem da s' ponosiš danas.
I kô što si uslugu nam mačem
Učinio na bojištu, drugu
Sad učini umom u vijeću.

Marojica.

Ako ovdje ne izgubim ono
Što velite da sam tamo stekô.

(Ide na svoje mjesto i svi sijedaju)

Knez.

Poznate su svima grdne svote
Što jih ište od nas nepravedno
Taj Travnički usioni vezir.
Tražbinu mu odbijamo krjepko,
A on šilje sve to jače čete
Da zemljište pustoše nam ratom,
I sve žešćim preko učestanih
Poslanika ugrožava pr'jetnjam.
Znam da jedan i sad u Trebinju
Pun je nade čekao na ishod
Posljednjega sukoba, i sada
Svakog časa nadam mu se ovdje.
Sa poraza pretrpljena hoće l'
Blaži doći il' kivniji, neznam,

Digitized by Google

Al' će doći. S kakvim ćemo, pitam
Odgovorom ispratit ga natrag?

Pucić.

S kakvim i do sada.

Gjorgjić.

Imamo li
U blagajni zlata?

Knez.

Prazna nam je.

Gjorgjić.

Najboljega eto odgovora.

Vlagjo.

A sve da je zlatom ispunjena
Valjalo bi ipak viknuti mu:
Ne dajemo; inače bi sami
Kobnu prednjost stvorili, na koju
Turci bi se uv'jek pozivali,
Te veliki dohodaka izvor
Sisali nam dokle ne presuši.

Pucić.

Tim bi šteta dopala nas veća
Nego l' ova što trpimo ratom;
Jer ova je vremenita, ona
Vječita bi bila.

Marojica.

Nesnosne su
Obje nama; izmegju njih možda
Jedan ishod mogućan je sada:
Dobili smo oko šest tisuća
Turskog roblja; megju njima ima
Mnogo ljudi iz prvijeh kuća,
Za slobodu kojih morali bi

Digitized by Google

Da veliki isplate nam novac.
Bez otkupa dajmo jih veziru,
Pa i sitno dajmo roblje, ali
Pod uslovom da sva raspra legne.

Knez.

Tim zgodniji dolazi nam predlog
Što tolikog sv'jeta izdržanje
Vijeću bi odveć teško palo
U oskudnim našim prilikama.

Glasovi.

Kabožićev usvajamo predlog.

(Zdur s vrata)

Zdur.

Nov poslanik iz Travnika žurno
Ište pristup.

Knez.

Ne rekoh li vama?...
Uvedi ga, ali bez oružja.

Pojava 6.

Pregjašnji, turski poslanik ulazi i staje nasrijed vijeća prema knezu

Poslanik.

Dubrovčani, ja vam zborim r'ječma
Travničkoga moćnoga vezira
Al-Alije paše čestitoga:
Hoću da mi kroz trideset dana
Sve pošljete zaiskane novce,
I posljednji to je rok što vama
Još ostavljam: ne pošljete li jih
Za to vr'jeme, sam ću po njih doći
A na čelu svih Bošnjaka što-no
Jašu konja, i mač britki pašu.
Do sad s vama samo s' igrah rata,

Digitized by Google

Ali sad ću svu podići silu
Da vas jednom naučim poslušnost.—
A od sjajnog svih kraljeva kralja,
Padišaha, Prorokova sina
Poruka vam ova: hoću da mi
Kô vrhovnom zemlje gospodaru
Ustupite imetke i prava
Vlasteoskih vaših porodica
Kojima je trag utrla trešnja.
Trag inače utrti ću vama,
Gradu vašem, i državi c'jeloj.
Ja izrekoh, vaš odgovor čekam.

Knez.

Sin proroka, Sultan Murat drugi,
Da mu vječna bude uspomena!
Stvar ištući od nas nepravednu
Bješe nekad s takom istom pr'jetnjom
Poslao nam svoga poklisara.
Mi nepravdu preko svojih ljudi
Dokazasmo njemu;
Veledušan koliko i moćan
On zadrži ruku, nedirnuta
Ostavljajuć starinska nam prava.
I sad ćemo tako. Naši ljudi
S vezirima sve će raspraviti
U Stambolu kao i Travniku.

Poslanik.

Vi ne sm'jete ni na koju stranu
Pošiljati svoje ljude, jer se,
To da znate i pamtite dobro,
Već zakleše oba dva vezira
Zakleše se dinom i prorokom
Da će živa nataći na kolac

Digitized by Google

Svakog vašeg, koji bi se sl'jepo
Usudio da preda njih stupi
Bez uslovâ napr'jed ispunjenih.
Da se dinom i prorokom Turci
Ne igraju, to vi znate. Zbogom.

Pojava 7.

Pregjašnji bez poslanika. Za malo velika tišina.

Knez.

Je l' ikada grom na koga pukô
Iz oblaka kao na nas sada?

Pucić.

Blago, zemlje, pa i sama prava,
Sve, sve, hoće lupeži da zgrabe!
Na što onda Dubrovnik na sv'jetu?

Gjorgjić.

To jim dajmo, pa smo ga pogrebli.

Vlagjo.

Stoput bolje da braneć se slavno
Sav razoren do temelja bude.

Gučetić.

Zar padišah zemlje nam gospodar?
Odkud taku pocrpješe mudrost
U Stambolu?

Vlagjo.

Ponikla je sama
U zloj glavi kara-Mustafinoj.
Taj veliki vezir, naš zakleti
Neprijatelj, već odavna snuje
Dubrovniku propast, a na to ga
Sad potiču i zavidni Mleci.

Digitized by Google

Zamanja.

Bog vratio njima svaku pakost,
Djeca njina toli nepravedna
Mučila se kao mi, i najzad
Od nepravde svoje poginula!

Gjorgjić.

I poslanik ni rječice jedne
Da izusti o porazu turskom!

Buča.

Ili jošte za nj doznao nije,
Ili ga je mimoišô mukom
Iz holosti njima urogjene.

Marojica.

To posljednje biće, i jamačno
Sa toga je u gorčini svojoj
Pretjerao s Vezirovom pr'jetnjom.
Mi moramo ipak bez odvlake
Otpraviti vješte poklisare
I u Travnik i u gordi Stambol.
A da bi jim nešto olakšali
Ne vraćajmo za nikakve novce
Turskog roblja dogod oni budu
Boraviti tamo. Šest tisuća
Osmanlijâ pouzdan su zalog
Za četiri dubrovačke glave.

Knez.

Marojico, mi njihovo roblje
U slučaju i najgorem po nas
Ne možemo poklat nemilosno;
Mogu oni poklisare naše,
Pa i hoće; o tome ne sumnjaj.

Marojica.

Al' ma kakva pr'jetila opasnost

Digitized by Google

Poklisari moraju da idu.
Birajmo jih.

Knez.

Šta vijeće veli?

(Svi šute)

Gradić.

Vijeće je zan'jemilo sluteć
Da to neće poklisari biti
No žalosni mučenici.

Marojica (ustaje)

Onda
Ti jih, kneže, sâm izbrati moraš.

Knez.

Kabožiću, ti si nemilostiv;
Kojim srcem i savješću kakvom
Da to činim kada znam izvjesno
Da ma koga izabrao, toga
Tigru b'jesnom bacam u čeljusti?

Marojica (sijeda orujano)

Ha! Dubrovnik već sinova nema!

(Dugo šutanje. Marojica diže glavu i veli:

Nikolico.

Bunić.

Kabožiću.

Marojica.

Mučiš?

Bunić.

Stidan gledam, i u mûku čekam,

Marojica.

(ustaje, ide sred vijeća, pa više pruživši k Buniću ruku.)

Ja u Stambol, a ti ćeš u Travnik.

Bunić.

Rečeno je.

Digitized by Google

Marojica.

Daj ovamo ruku.

Bunić (ide k njemu)

Evo ti je, i hvala ti.

Marojica.

Sada

Svaki svoga da izbere druga.

Gučetić.

Evo mene ako sam dostojan
Da unigjem u to slavno kolo.

Buča.

Ja takogje za tu počast molim.

Pucić.

Srećan bih se smatrao da vama
Pridružim se.

Zamanja.

Ja to isto velim.

Gundulić i Bobalić.

S tobom i mi.

Gjono.

Tu ja prava imam,
I moje je preče od svačijeg:
Sve sam do sad opasnosti s mojim
Marojicom pod'jelio; hoću
Sad i ovu.

Marojica.

Ovu, Gjono, nećeš.

Gjono.

O moj zete, zar odbijaš mene?

Marojica.

Odbijam te predsudno.

Gjono.

A zašto?

Digitized by Google

Marojica.

Jedna žrtva dosta je od kuće.
Ti u našoj ostaćeš da čuvaš
Okrom djece nadu budućnosti,
Jednu ženu i jednoga starca.
Njih oboje čelična su duha,
Ali nježnost pola
Kan' i breme starosti, moj Gjono,
Potrebuju brižna nadgledanja.
Kad tu brigu ti na sebe uzmeš
Ja odlazim spokojan.

Gjorgjić.

Vaš primjer
Svakoga je ovdje veledušjem
Zadahnuo; birajte po volji.

Marojica.

Želim sa mnom plemenitog Buču.

Buča.

Ja od tebe to i očekivah.

(Ide k njemu i rukuje se)

Bunić.

A Gučetić moj će drugar biti.

Gučetić.

I u smrti kao u životu.

(Pošav k njemu grli ga)

Marojica.

Da, sa smrću računat nam valja,
Za to s' ovdje časno zavjerimo
Da ćemo se njoj podvrći prije
No pristati na sramotu tešku
Da s' okrnji svetoj otačbini
I najmanje pravo.

Digitized by Google

Bunić.

Glave svoje
Za nj daćemo.

Buča i Gučetić.

Kunemo se Bogom!

Marojica.

Čuli ste nas, oci domovine....
Vi plačete!

Pucić.

Pri pojavu veljem
Koji sada pred nama se zbiva
Kad i onaj tamo čvrsti starac
Suze briše, kako bismo mogli
Mi očima gledati vas suhim?
Kako da se u suzama srce
Sad ne stopi svima
Kad četiri najbolja gubimo?

Gradić (Ide k Marojici)

Marojico, sa bojišta na put!
I put taki!

Marojica

Gradiću, il' nije
Dobar svaki gdje je još izgleda
Za spasenje Dubrovnika našeg?
(Pristupa mu Vlagjo i grli ga)

Vlagjo.

Blagoslovljen onaj trenut kad ti
Kao zetu naručje otvorih!...
(njegovim drugarima
Slava onim koji rodiše vas!

Bunić.

Dubrovnik je nas rodio; poklon
Dužni smo mu vratiti kad treba.

Digitized by Google

Vlagjo.

On s takima propasti ne može.
Hajdmo, Gjono, k djeci nam i Mari.

(Odlaze njih dvojica)

Marojica.

Naš odlazak hitan je. Noć ova
Dovoljna je da s milima našim
Provedemo, a sutrašnja zora
Neka svima put nam osvijetli.
Zbogom, Niko, Gučetiću zbogom.
Ako više na ovoj se zemlji
Ne sretemo, gori ćemo, uhvam,
Sastati se za sve vijekove.
Praštamo se i sa svima vama,
Prijatelji i gospodo dična.

Bunić.

Vi budite čvrsti i ustrajni,
A zakletvu već imate našu.

Knez.

I Rim stari na vrhuncu svojih
Svih vrlina s takim bi se ljudma
Ponosio. Zbogom, slavna braćo.

(Pada zavjesa.)

Digitized by Google

Čin IV.

Pojava 1.

Soba. Mare u crnu i Gradić sjede.

Gradić.

Dva mjeseca progjoše od kako
U Stambolu Gjono pristup prosi
Od oholog velikog vezira
I nikako da g' isprosi!

Mare.

Neće
Ni dobit ga nikad. Je li barem
S Marojicom sastati se mogô?

Gradić.

Ni s njim, niti s Bučom; Vezir jih je
Rastavio lukavo u nadi
Da će lakše tako usamljene
Skloniti jih na zahtjeve svoje;
A oba je tako strogom stražom
Opasao da nikakvim sredstvom
Ne može se do njih doprijeti.
Znam toliko da su oba živa.

Mare.

Ali čujem u tamnici takoj
Da još dugo živjeti ne mogu.

Gradić.

Kad o tome ne piše nam Gjono
Odkud drugi da doznadu, molim?

Digitized by Google

Mare.

Gjono hudu istinu mi krije,
Il' je kriješ ti sam, prijatelju,
Nema pravo ko god misli da je
To potrebno sa mnom ; a sumnja me
Gore muči no izvjesnost što bi ;
Ovu mogu, ma kakova bila,
Podnijeti ; na vijest sam svaku
Već spremljena punom predanosti ;
Da mi sada rekneš : Kabožić je
Na vijeke oči zaklopio,
Ja ću svoju prigrliti djecu
S njima kleknut i pomoliti se
Za njegovu mučeničku dušu.

Gradić (ustaje)

Zar mislima odaješ se takim ?
Onda zaman sama sebe mučiš.
Da te manje ja poznajem, možda
Od tebe bih nešto i tajao ;
Al' ovako vjeruj da ti tačno
Sve dostavljam što saznati mogu.

Mare (ustaje)

Kad moj otac na postelji smrtnoj
Za svagda se sa mnom rastavljaše
Rekô mi je : ostavljam ti Klima
Mjesto sebe. O moj drugi oče,
Je l' da nećeš nikad prevarit me,
Iz milosti prema meni nikad
Zatajit mi štogod ?

Gradić

Nikad, Mare.

Digitized by Google

Mare.

Sada mi je lakše... Jedna ipak
Misao me tišti, i sve gorča,
Nesnosnija postaje mi...

Gradić

Kakva?

Mare.

Obuzeta ženskim nestrpljenjem
Za trenut sam slabosti podlegla
I najviše ja podstakla Gjona
Da u Stambol pogje. Sad i njega
Ako vezir u tamnicu baci,
I on ako iskusi zlu sudbu,
Koju slutim za mog druga, onda
Biću sama ubila svog brata.

Gradić.

Kad Kabožić ne bi smaknut čim je
Tam' prispio, ni zatvoren Gjono,
Kad u Bosni bi poštegjen život
Gučetiću i Buniću, onda
Prilika je da će sve ostati
Na čemu je sada, a tim veće
Što doznasmo da pr'jetnjama bjehu
Uhitrili obadva vezira;
Sultan, od njih mnogo čovječniji,
Ne da da se poklisari smaknu.

Mare.

Nu dokle će držat jih ovako?
Dok patnjama iz njih ne istisnu
Hrabru dušu? Već je na umoru
U tamnici Silistarskoj Bunić.

Digitized by Google

Gradić.

Malaksô je dosta, ali nije
Na umoru;
A i da je, toliko je mukâ
Pretrpio na prelasku svome
Iz Travnika u Bugarsku da nam
To nikakvo ne bi bilo čudo.
Slabo t'jelo i kod jaka duha
Nezgodama lako podliježe.
Al' gvozdeni Kabožićev sastav
Sve bez sumnje izdržaće patnje;
A megjutim kao što se lasno
U Stambolu m'jenjaju veziri,
Mogao bi skoro i Mustafu
Zam'jeniti drugi malo mekši,
Pristupniji nama. Još, istina,
Sja visoka Mustafina zv'jezda,
Nu pod Bečom ako mu potamni
Pasti ć' i on sa visine svoje.

Mare.

A Beč ako taj osvoji?

Gradić.

Onda
Valja reći: Bog je ruku svoju
Sa svijeta hristijanskog digô;
Onda mora i Dubrovnik pasti. (Ode)

Mare.

Oh užasna predskazanja, Bože! (Ode)

Pojava 2.

— Vezirova dvorana u Stambolu. — Ulazi Mustafa, a za njim Osman.

Mustafa

Za to si mi dubrovačko pseto
Već, Osmane, zbilja dodijao;

Digitized by Google

Propusti ga jednom da ga čujem.
(Sijeda, donose mu čibuk.)
Neće biti od ostalih bolji....
I nikako još da u trag ugjem
Preko koga hitri Dubrovčani
Zadobiše padišinu milost!
Da mi n'jesu njim vezane ruke
Odavna bih bio gotov s njima,
Al' ovako... (odbaca čibuk) ha, turske
mi vjere,
Stid me moga velikog vezirstva
Kad se krši o tol' sitne ljude.
Nu ja Kara-Mustafa ne bio
Ako najzad ne izvedem što sam
Namislio sa tim trgovcima,
Što nas kradu pod izvjetom starih
Ugovorâ, i lakomo strepe
Nad bogastvom svojim. —
Smećiću jih na njihovom leglu
Kao pregršt crvi,
Ili gole kô prst ostaviti,
Pa s padišom kud god hoće puklo.

Pojava 3.

Mustafa; ulazi Gjono i Osman koji odpravlja sluge, pa šapće Veziru.

Osman.

Pseto došlo, al' o vratu nosi
Zlatan lanac.

Mustafa.

Ko si? ko te šilje?

Gjono.

Kabožiću djever, sâm dolazim.
On odavna s drugom svojim Bučom
Tužno čami u tamnici tvojoj,
A bez svoje ikakve krivice.

Digitized by Google

Mustafa.

Šta! kriv nije ko se padišahu
Nečuvenim protivi uporstvom?

Gjono.

Padišah je milostiv, a tvoje
Gospostvo će lasno uvidjeti
Da poslušnost svak duguje onom
Kog prestavlja; tako i Kabožić
Knezu svomu i vijeću; njima
Zakleo se na vječitu vjernost,
Tu može li sada pogaziti?
Efendijo, i ti sam bi l' milost
Poklonio nevjernomu sluzi,
Ili prije časnog častvovao?

Mustafa.

Sultan Orhan smilovô se bješe
Da slobodno po njegovom carstvu
Trgujete...

Gjono.

Mi plaćamo zato.

Mustafa.

Al' odkad je četvrti Muhamed
Odsjekô vam danak, padišahi
Vrhovni su gospodari samom
Knezu vašem kao i vijeću
To priznati mora i Kabožić,
Pa padiši jednom poklonit se.

Gjono.

(Teško mi je šutati, al' moram
Da ovoga zvjera ne razdražim)
Ja do kraja neznam kako c'jela
Ta stvar stoji, ali nek mu v'jeće
To naloži, on priznaće s mjesta.

Digitized by Google

Mustafa.

Ti mu valjda donije taj nalog?

Gjono.

Ja donijeh za njega i drûga
Otkup samo.

Mustafa

Otkup?!... A stvar ondje
Da ostane gdje je? je li tako?

Gjono

Da uzmogu sa slobodne noge
I o stvari samoj
Otpočeti nove pregovore.

Mustafa

Ali kakve?

Gjono.

Poznati mi n'jesu;
Ti će njima dostavljeni biti
Pošto javim da su na slobodi.

Mustafa. (po dužem šutanju)

Postajete mekši, onda mogu
Popustiti i ja. Kakve, kaži,
Uslove mi za njin otkup nudiš?

Gjono.

Sve prihode njihovih dobara
Dok su živi; ta godišnje nose
Deset tisuć perpera u zlatu.
To je poklon tvom gospostvu lično,
Koji treba da ostane tajan.

Mustafa.

Ne prihode, nego sama dobra
I sa njima sva skopčana prava
Daćete mi, pa tražiću način
Da na milost padišaha sklonim.

Digitized by Google

Gjono.

(Ha ! ne dam ti tamo.) Efendijo,
Po zakonu našem mi jedino
Prihodima možemo do smrti
Raspolagat, a imanja sama
Ta ostaju našim porodicam
Neustupno, vječito nasljedstvo.
Poklon nudim koji dati mogu.

Mustafa.

Taj odbijam.

Gjono.

Onda u jedanput
Sto tisuća perpera da damo.

Mustafa.

Ipak tugje a ne svoje nudiš ;
Nu sve da bih na sitnicu taku
I pristao, ko mi za nju jamči ?

Gjono.

Oni sami za tu će se svotu
Obvezati tvojemu gospostvu,
A isplatu do trideset dana
Ja ču jamčit od v'jećeve strane.

Mustafa.

Zar v'jećevu punomoćnost imaš ?

Gjono.

Evo ti je.

Mustafa.

Pregledaj je, bože.

Osman.

U redu je, al' najprije treba
Da s' obvežu pismom oba sužnja.

Gjono.

Ja pripravih pismo, samo njihov

Digitized by Google

Oskud'jeva potpis ; ostaje mi
Da jih na taj nagovorim.

Mustafa

Hoću
Da se ovdje preda mnom to svrši.
Osman-beže, dovedi jih odma.

Gjono.

(Nasilniče zasuću te zlatom,
Ali tako da te njim udavim.)

Mustafa

(Treba da sam na oprezu s ovim
Kaurina hitrim. Sad izgleda
Da iskreno postupaju ; ... ipak
Obveza će glasit na Osmana.)

Pojava 4.

Mustafa i Gjono koji se povlaći na stranu. Osman uvodi Marojicu i Buću.

Gjono.

(Oh ! već krajnje vrijeme je bilo;
Kako su se strašno izm'jenili !)

Mustafa.

Poklisari najvećih kraljeva
Duboko se klanjaju pred nama,
A vi jedva zaklimaste glavom !

Marojica.

Kao što si sultanova s'jenka
Budi tako i pravičan, pa ću
S drugom mojim pred tobom se rado
Pokloniti sve do crne zemlje,

Mustafa (Gjonu)

Čuješ li ga ? pa da ovakima
Ja učinim milost ?

Digitized by Google

Gjono. (Stupa naprijed)
Marojico,
Bučo!

Buča.
Koga vidim!

Marojica.
Zar ti ovdje!...
Ja povjerih brižljivosti tvojoj
Najveće mi iza domovine
Na svijetu blago, a ti lako
Ostavi ga sa nemoćnim starcem
Da ovamo dogješ?

Gjono.
Oh! naš otac
Već ničije ne trebuje njege
Tam' u božjem krilu.

Marojica.
Šta! umro je!

Gjono.
I Klima mu milog ostavio
Da u našem zastupa ga domu.

Marojica.
I on ode!... Oh! trebalo ne bi
Da onaki umiru... A Mare?

Gjono.
Nju sam s djecom Klimu ostavio
Da u Stambol dogjem,
Te otačbi povratim vas oba.
Već uslove o tom ugovorih
Sa čestitim velikim Vezirom.

Marojica.
Šta to reče?... ti me, Gjono, plašiš;
Kakvih drugih uslovâ bit može
Preko onih koje mi donjesmo?

Digitized by Google

Gjono.

Nije sada o onima riječ,
Neg' o vašem izbavljenju samo.

Marojica.

To je drugo. Al' i za to treba
Zar uslovâ? preko svijeh prava
Mi smo bili lišeni slobode;
Ako nam se ova vraća sada,
Tim se sada vraća poštovanje
Pogaženom u našemu licu
Svih naroda pravu. Pravdi mislim
Da uslovâ nikakvih ne treba.

Mustafa.

Luda glavo, i još ne uvigjaš
Da padišab svakomu na zemlji
Sabljom svojom pravo odmjerava?

Gjono (šapće mu)

Na djecu se smiluj, pa na ovo
Nemoj da mu odgovoriš.

Marojica.

Budi;
Nu da čujem šta je ugogjeno.

Gjono.

Treba da se na obvezu ovu
Potpišete oba.

Marojica (pročitav pruža Buči)

Eto, Buča
Štap uruči prosijački sa mnom,
Pa zajedno s djecom i sa ženom
Po ulicam dubrovačkim zagji
Da ti ne bi skapali od glada.
Volim ovdje skapati ja jedan.

Digitized by Google

Buča.

Za otačbu žrtvovasmo život
A da bismo taj sad izbavili
Da ovako žrtvujemo svoje?
To bi podla samoživost bila.

Gjono.

Take ljude ne ostavlja v'jeće
U nevolji; čitajte sad ovo.
(čitaju oba redom)
Osm'jevaš se... Jesi l' zadovoljan?

Marojica.

Ovim?

Gjono.

Jednom što dajete rukom
To primate drugom od vijeća.

Marojica (srdito)

Vijeće je izgubilo pamet.
(Ja očajnim crtama opisah
Opšte stanje Turcima, a ovim
Sada jim se otvaraju oči.)
Ne pristajem nikako na prvo.
A na drugo manje još. Zar svota
Tako grdna da se za nas izda?
Pa gdje će je to vijeće naći?
I sad valjda stare dane sanja
Kad odasvud pljuštaše mu zlato?
Sad Dubrovnik ništa drugo nema
Do razvâlâ i grobovâ tužnih.
Bi li smio da protivno tvrdiš?

Gjono

(Razum'jem te, divni Marojico.)
Državna blagajnica prazna,
Ne niječem; ali za vaš otkup

Digitized by Google

Vlastela će od imanjâ svojih
Da prikupe do minice zadnje.

Marojica.

To je smješno! il' izlišno nešto
Ostalo je toj vlasteli b'jednoj
Da bi sada prikupljati mogla?
Kamo sreća da je to! Dubrovnik
Onda ne bi tugjom milostinjom
Iz razvalâ podizao glavu.
I tisuće nevoljnika ne bi
Još u njemu živjele bez krova.
Eto na što misliti vam valja,
A ne na naš život. Vi pri ovom,
Kako vidim, gubite iz vida
I samo nam otačbeno pravo.

Gjono.

To nikako; ono j' odvojeno;
Samo s' ovdje licâ vaših tiče.

Marojica.

Maloumnost! il' ne uvigjate
Da i lica naša
Pod sijenkom istog prava stoje?
S jednog kraja okrnite l' ovo?
Osuće se vama sve do drugog;
Okupite sada otačbe vam
Poklisare, moraćete skoro
Odkupljati i otačbu samu.
Ne, moj Gjono, kako stvari stoje
Ili žrtva mi moramo biti,
Il' Dubrovnik; dati sve, il' ništa.
Tu izlaska drugog ne ostaje;
A na što se mi zaklesmo znate.

Digitized by Google

Mustafa (ustaje)

I suviše, valah, slušao sam,
Al' i mnogo od vas razabrao
Što ne znad'jah, a znati mi valja.
Kabožiću, ti si umna glava,
Ali samo ne uvigjaš da si
Tim načinom upropastio se
A Dubrovnik ipak ne spasao.
Vas dvojicu sad ću zatvoriti
S kužnjicima u tamnicu jednu,
Gdje postelja biti će vam zemlja
A hljeb suhi hrana.
I tu ako smrti umaknete,
Prvi ću vam *ei-valah* reći.
Ja megjutim s osmalijskom vojskom
Na Beč idem, pa tu pošto budem
Hristijanstvu zabo nož u srce
Eto mene na Dubrovnik, da ga
Tako zbrišem kao burno more
Sa stijene šačicu pijeska.

Marojica.

Al', vezire, šta ne reče barem
Da se nadaš
Pob'jediti uz božiju milost?
Ti zasl'jepljen moću i hološću
Već pred sobom Beč oboren vidiš,
I do njega c'jelo hristijanstvo!
Pazi dobro da Hersesa davnog
Ne iskusiš sudbu:
On se bješe sa tolikom vojskom
Podigao na malenu Grčku
Da bi ova koju na Beč vodiš
Tek prtljage nositi joj mogla;

Digitized by Google

Ali gordo na nju gledajući
Zaboravi, kao i ti sada,
Da u pomoć Višnjega prizove,
Pa morade ispred šake Grka
Da sramotno bježi, veličinom
Svog poraza svijet udivivši.

Mustafa.

Osman-beže, obadva odvedi
U tamnicu babagjaferovu;
Ovi su nam, vjeruj, nezgodniji
Od tamošnjih svih okuženika.
Ondje neka dokle mogu živu,
Al' o hljebu i o vodi samo.

(Gjonu)

Ako ti se megju kužne ide,
Dopuštam ti da jih tam' otpratiš,
I vidiš jim novi stan, pa kad se
Natrag vratiš opišeš ga v'jeću,
Kojemu ćeš moj dolazak skori
Nav'jestiti. Do vigjenja. (ode)

Buča.

S polja
Tih izgleda, al' unutra b'jesni
Kao tigar.

Gjono.

Ti mi, Osman-beže,
Pomagaše do sad kod vezira,
Sad olakšaj i ovima sudbu,
Pa za malo dobiti ćeš mnogo.

Osman.

Valah! ludo slobodu su svoju
Proigrali danas; ali možda
Jošte bi se sve popravit dalo. (odu)

Digitized by Google

Pojava 5.

— Tamnica ogragjena gvozdenom rešetkom na dnu koje vidi se mračna izba. Ulaze najprije dva vojnika, pa Osman, koji pogleda ogradu i izbu. Slijeduju mu Marojica i Gjono, a za njima ide Buča, koji se osvrće i zgrožava. —

Marojica.

Što povratkom bosanskoga roblja
Uspjedoste da se i mir zemlji
I Buniću s drûgom barem život
Obezb'jedi, tomu radujem se.
Je li Mare teško podnijela
Smrt očinu?

Gjono.

Teže no što mišljah;
Sve su joj se njome rastvorile
Rane srca.

Marojica

Oh! hude je sreće
Ta izvrsna žena. Sad je pusta
Naša kuća; vrati se što brže.

Osman.

Ovdje će vam još najbolje biti:
Ta gvozdena rešetka vas barem
Od dodira sa kužnima brani;
Možete se i u onu izbu
Ukloniti da jih ne gledate.
A ja ću se odma postarati
Za ostale sve potrebe vaše.
Kad ushtiješ, Gjono, van izići
Obrati se na onog stražara. (Ode)

Marojica.

Ti uplašen izgledaš mi, zete!

Digitized by Google

Gjono.

Vidio sam tamnicâ, al' ova
U strahoti svaku nadvišava.
Gledajući samo na gomile
Okuženih kroz koje smo prošli
I na njino bolno previjanje,
Sva se koža na čovjeku ježi,
A još kada ovaj jauk sluša,
Ove psovke i sve kletve koje
Sa usana umirućih lete,
Oh oh! to je da poludi s mjesta.

Marojica.

Već trećinu v'jeka svog provedoh
U zatvoru, pa ga svikoh; ali
Buča uv'jek slobodan je bio
Kao tica pod širokim nebom;
Njega žalim.

Buča.

I ovako volim
Nego da smo kaono do sada
Rastavljeni. Kada sam kod tebe
Svu osjećam potrebitu snagu
Da izdržim muški b'jedu svaku.
Neće dugo trajati ni ova
Pa slobodni prhnućemo oba
I odavdje.

Marojica (grli ga)

Buča moj, u vječnost.

Buča.

To već vidim.... al' dogjosmo na to.

Gjono.

Avaj! da ste htjeli, kraj mogaste
Učiniti svim b'jedama danas.

Digitized by Google

Još u vama duh je živ i krepak,
Ali srce ... ono j' izumrlo;
Raskinuste sve njegove sveze
Sa srcima vama najmilijim;
Ljute suze koje iz njih teku,
Gorke žalbe što se na vas dižu,
Očajanje crno što jih steže,
To vas više ne trogava, na to
Kan' da više i ne pomišljate.

Marojica.

Šta to čujem!

Buča.

Oh! ne diraj, Gjono
U tu ranu, ne diraj, moj Gjono,
Iz nje bolno krv najživlja lopti.

Marojica.

Mare žali, rče ti?

Gjono.

A tomu
Zar uzroka nesretnica nema?

Marojica.

Na me žali što pregjašnje neke
Pa i ove sad ponude v'jeća
Da izbavim glavu sve odbacih?
Ona žali što dužnosti svoje
Ne pogazih, pa k njoj ne doletih?
Ne, duše mi, to istina nije,
I ti brukaš rogjenu ti sestru,
Ti klevetaš najdičniju ženu
Što j' imao naš Dubrovnik ikad
Da tuguje, to vjerujem, da je
Već ostavlja svaka nada, može
I to biti, nu da na me žali...

Digitized by Google

O ne, njena uzvišena duša
Ne može se dotle poniziti. —
Glavom klimaš! potvrgjuješ dakle ?.
Nikada ti ne čuh laž iz ustâ, . . .
Mare na me žali!
A ja mišljah da me ona s hvata!.
Oh! i to je bio san! al' meni
San tol' mio! san jedini kojim
Bolna mi se još tješila duša ?
(Pokriva rukama lice)

Buča.

Što ga, Gjono, tako ucvijeli?

Gjono (lagano)

I meni se kida srce, ali
Još j' ovako samo valjda možno
Da popusti od strogosti krajnje.

Marojica.

Odkad sam se od nje rastavio
Još ne prolih suzâ, a sada mi
Probijaju na silu iz oči.
Ah, molim te, izjasni se, Gjono,
Ili bolje poreci se sasvim;
U nevolji mojoj krajnjoj nemoj
Da mi srušiš moj najljepši uzor.

Gjono.

Kad za Stambol pogjoh nadala se
Pouzdano da ću joj se s tobom
Povratiti; sada
Kad me sama vidi žalit mora
Što nijesi htio da pristaneš
I na zadnji ovaj način spasa.

Marojica.

Žalit mora! to je dakle tvoja
Predpostavka samo; žalit mora!

Digitized by Google

Kad joj dobro sve razjasniš neće,
Dojsta neće; poznajem je bolje
Nego i ti, Gjono. — Sad odišem.—
A da n'jesi tim načinom htio
Da uzdrmaš moju postojanost?
Jesi, to ti u očima čitam,
Al' i praštam Čuj me. Da odavdje
Nas dvojica izagjemo živi,
To misliti mahnitost bi bila;
Već morate smatrat nas za mrtve.

Gjono.

To još neću dok Osmana imam
Mustafinog tog povjerenika;
Vjeran mu je, nu lakom na zlato,
Pa skloniće svoga gospodara
Da još jednom preda se vas pusti.

Marojica.

Te da opet onako se isto
Rastanemo kao što smo jutros?

Gjono.

Što nijesam mogao pred njime
Odkriću vam ovdje na što ciljam.
Vi obvezu potpišite, ja ću
Izručit mu vijećevo jamstvo,
Al' ujedno preko Kislar-age,
Kog takogje za sebe zadobih,
I otkriti caru podmitljivost
Njegovoga velikog vezira.
Ovaj biće uhvaćen na djelu
Kada pošlje Osmana po novce.
Car koji je strog na mito, ako
Kobni gajtan Mustafi ne pošlje,

Digitized by Google

Svrgnuće ga bar sa dostojanstva.
Kislar-aga potajno ga mrzi,
Pa gotov je da nam tu pomogne.

Buča.

Ta je mreža vješto ispletena;
Nalaziš li i ti, Kabožiću?

Marojica.

Jeste vješto, al' pošteno nije.

Gjono.

S turcima ćeš tjerati poštenje?

Marojica.

Ja sa svakim.

Gjono.

Oni za nj ne znaju.

Marojica.

Pa podobni da budemo njima?
To ja neću. Prevara je grdna
Tu skrivena; od prevare do sad
Održah se uv'jek čist, pa hoću
Sve do kraja da se čist održim.

Gjono

I po c'jenu spasa domovine?

Marojica.

Nju Bog neka čuva, a čast svoju
Mi smo dužni da čuvamo sami.

Gjono.

Ja žrtvujem i čast za Dubrovnik.

Marojica.

Tu ne dajem, a dajem mu život.

Gjono.

Ne, ne stoji nad otačbom ništa,
I velika plemenitost c'jeli...

Digitized by Google

Marojica.

Ne iskuplja toga sredstva podlost

Buča.

Oh! misao jest ti uzvišena,
Ipak....

Marojica.

Ja sam taki; ali, Bučo,
U ovom te za sebe ne vežem,
Nagone ti moje ne namećem;
Ti postupaj po svijesti svojoj;
Nu što mislim pusti da ti reknem:
Ako ime hoćemo bez ljage
Da za sobom djeci ostavimo
Mi moramo Mustafine mržnje
Biti žrtva, kô što i on biće
Padišine ako Beč ne otme.
Tu jedino za Dubrovnik vidim
Spas pravedan koliko i častan.

Buča.

Gjono, kad se megju naše vratiš,
Reci njima da ko se na krila
Orlu popne, taj letiti mora
Pod oblake s njime, ma i munja
Spržila ga. Sad odlazi, Gjono,
Jer već nemaš zašto da ostaneš.
Ženu moju milostivo tješi,
I primjerom njegove je hrabri;
Nek dostojna pokaže se muža
Koji čast je imao da umre
S Kabožićem.

Gjono.

Oh žalosti moje!...
Marojico, Buča! (ide k njima plačući)

Digitized by Google

Marojica.

Stani. Mnogo
Imao bih da ti kažem, ali
Sve ću svesti na malo riječi.
Nego prije zakleti se moraš
Da ćeš tačno dostaviti v'ječu
Posljednji mi pozdrav i poruku.

Gjono.

Kunem ti se dušom oca moga.

Marojica.

Tu zakletvu volim ; najveća je,
Najsvetija u očima mojim :
Jer onaki ljudi
Kô svetinja čovječanstvu sjaju.
Dakle, Gjono, vlasteli ćeš reći,
Pučanima i narodu svemu
Da nikakve već ne vode brige
Ni o Buči ni o Kabožiću,
Koji znaju da gragjanin svaki
Mora kratki posvetiti život
Opštem dobru, pa ga i u žrtvu,
Ako treba, za to prinijeti.
Ja sa Bučom držim da bi bila
Neoprostna podlost pri toj žrtvi
Dvoumiti i za trenut samo,
Te se oba radujemo što je
U dio nam pala velja slava
Da umremo za otačbu svoju.
Neka niko ne zavidi nama
Ovu slavu,
A neka nas i ne žali niko ;
Ne tražimo od gragjana naših
Niti suzâ niti sažaljenja,

Digitized by Google

No gotovih samo sljedbenika.
Najbolje će
Uspomenu poštovati našu
Ako budu hristijani vrsni,
I gragjani uzvišeni, krepki,
Ako svoje zatvorivši srce
Svim molbama, svim suzama naših
Porodicâ, ne budu se nikad
Upuštati sa Osmanlijama
U pogodbe Dubrovniku štetne.
A ako bi ti zlikovci sv'jetski
Na nj napali,
Kao što je izgled da će skoro,
Onda neka odreknu se djece,
Svojih žena, svačega na zemlji,
Pa nek brane postojbinu slavnu
Do posljednje kapi krvi svoje.
Užasna bi to sramota bila
Da i jedan samo naš vlastelin
Grad prežive, čija gorda djeca
Ne saviše kroz v'jekove duge
Pred nikijem ponositu glavu.
Il' sloboda, ili smrt, to budi
Vaš jedini, vaš posljednji usklik.—
Ovoliko dovoljno je. Sada
Još se jednom zagrlimo, Gjono;
Ovaj celov Mari mojoj, djeci
Ovaj drugi, a posljednji tebi. ..
Na njih pazi ... i kr'jepi jih ...

zbogom.

Gjono.

Oh počekaj.

Digitized by Google

Marojica.

Sad u izbu, Bučo.

(hvata ga za ruku i vuče k izbi; Gjono pružene za njima ruke meće na lice, u to zavjesa pada.)

Čin V.

Pojava 1.

— Dvorana vijeća u Dubrovniku. — Knez, Pucić, Zamanja, Gradić, Gundulić, Gjorgjić, i ostala Vlastela.

Knez.

Turska sila prsla je pod Bečom
Od udarca pesnice slovenske
Velikoga Ivana Sobjeskog.
S Bečom sve je spaseno hrišćanstvo·
Te ostaje, vječni dužnik Poljskoj
Al' ostaje, ma da je razbijen,
I Mustafa zlokobni na vlasti
A s njim sablja nad glavama našim.
Hranom i svim potrebama ratnim
Oskrbljen je naš grad za obranu,
I čim turske približe se čete
Seoski će narod
Megju svoje zidove da primi.
Što tu stati ne uzmogne, to će
Da potraži zaklona na našim

Digitized by Google

Brodovima i najbližoj zemlji
Koju moćni lav mletački brani.
Kud god progje krvoločni Vezir
Svuda praznu pustinju će naći,
A toj samo pustinji u sr'jedi
Šaku ljudi slobodnih i spremnih
Da se na smrt bore pa u vazduh
S gn'jezdom svojim da odlete sla-
vno. —
Ovaj mračni na budućnost izgled
Ne mogu vam ničim razgaliti,
No naprotiv moram da još više
Zamračim ga najtužnijom v'jesti;
Dok je jedna slovenska zvijezda
Blist bacila divan na sjeveru,
Na jugu se druga ugasila:
Bunić j' umro u tamnici turskoj.

Svi.

Umro!

Zamanja.

Svi smo tu žalosnu vijest
Već odavna slutili, al' ipak
Čujući je steže nam se srce.

Knez.

Jake patnje oboriše t'jelo,
Al' veliku ne mogoše dušu
Ni u času posljednjemu; on je
I umiruć govorio drûgu:
Gučetiću, ne daj Dubrovnika.

Pucić (ustaje)

O velika Bunićeva s'jenko,
Evo v'jeće domovine tvoje
Klanja ti se plačuć od ushita;

(svi ustaju

Digitized by Google

A tebi će tokom vijekova
Klanjati se i sve čovječanstvo
Dok u njemu bude ljudî koji
C'jenit znaju gragjansku vrlinu.—
Ja predlažem da njegovoj ženi
Malo v'jeće pogje i izjavi
Opštu tugu,
Sva vlastela da za sedam dana
U odjelo crno se obuku
I da mu se po crkvama svima
Veleljepna podušija drže.

Svi.

Usvajamo.

Knez.

Još, gospodo, nešto.
Vrlinama izvanrednim ide
Izvanredna i čast, da ta bude
Najdaljima potomcima primjer
I postreka na velika djela.
Za to, pored ovog što r'ješiste,
Još predlažem da natpisom jednim
Na mramornoj ploči urezanim
U dvorani velikoga v'jeća
Bunićev se spomen ovjekovi.

Gradić.

Krasna ti je misô, sv'jetli kneže.
To će prvi na zidima ovim
Spomen biti, ali ga i niko
Kao Bunić nije zaslužio.

Gundulić.

Narod koji svoje vrsne ljude
Ne poštuje po vr'jednosti njinoj
Niti jih je zaslužio, niti

Digitized by Google

Imaće jih ikad, zato evo
Svi kličemo uz našega Kneza
Nek Buniću o državnom trošku
Spomenik se digne.

Svi.

Da se digne.

(Knez sijeda, pa svi za njim)

Knez.

Nu na žalost još pred nama ima
Mučenikâ tako isto sv'jetlih,
Čiju sudbu mi pratimo strepnjom.
Po Gjonovom iz Stambola pismu
I Kabožić sve predloge naše
Odbiv gnjevno, sunuo se duhom
Tol' visoko u oblake da je
Već iz vida zemlju izgubio.
I s visine one nadčovječne
Neće moći niko već da svede
Tu ponosnu nepriklonu dušu
Van njegova žena. Njen glas samo
Uspjeti će da ga još potrese,
I podsjeti da uz gragjanina
Vrlinama svima uvjenčana
Može biti bez slabosti svake
I muž nježan, i milostiv otac.
Ne usp'je li? Kabožić se onda
U pučinu srvao, i s njime
Dubrovnik je prvog najvrsnijeg
Od sinova svojih izgubio.

Pucić.

Od zla toga Bog nas sačuvao!

Knez.

Evo pisma Gjonova, iz koga
Sestra će mu moći da uvidi

Digitized by Google

Koliko je potrebno i hitno
Da izmegju muža joj i v'jeća
Razborita posrednica bude.

Gradić.

Ja to pismo već proučih jutros,
Pa ću joj ga i odn'jeti; ali
Molio bih još gospodu neku
Da se meni pridruže, a za to
Što se bojim
Da poteži ne bude nam posô
Nju skloniti na postupak taki.

Zamanja.

Taj posao lako će ti ići
Čim se spasa maževljeva tiče.

Gradić.

Zaboravljaš, Zamanja, da j' ona
Kći Vlagjeva, a Marojičeva,
U kreposti ravna mužu žena?

Knez.

Ima pravo Gradić; ta ne misli
I ne diše drukčije od njega.

Gradić.

Molio bih da Pucić i Gjorgjić
I Gundulić otprate me tamo,
I pripreme svu rječitost svoju.

Gundulić.

Gotovi smo. (Gjono uzimlje pismo)

Knez (Vijeću)

Odmora vam dajem,
Nu sjednicu ne dižem dok oni
Ne vrate se s odgovorom natrag.

(Njih četvorica odlaze, a vijećnici ostavljaju mjesta, i kupe se u krugove.)

Digitized by Google

Pojava 2.

— Dvorana u kući Kabožićevoj. Mara sjedi za stolom. —

Mare.

Dan za danom, mjesec za mjesecom
Regjaju se i godine c'jele,
A užasnom ovom položaju
Još ne vidim kraja. Ode tamo
I sam Gjono, pa uzalud; nema
Već odavna od njega ni pisma.
Znam da ova ostaju na putu
Odveć dugo, ali od posljednjeg
Koliko je vremena već prošlo!
Ma kako me stišavao Gradić
Duh mi sluti da je tu zlo neko
Što se krije brižljivo od mene.
(ustaje) O moj Kabožiću,
Ponosim se s tobom, al' veliki
Ovaj ponos koliko me staje!
Vaj! ako si pošao sa tužne
Ove zemlje
Zašto mi se ne pojaviš barem,
I rekneš mi tvojim zvučnim glasom.
Mare, hitaj k meni. — Ko dolazi?

Pojava 3.

Ulazi Gradić turobnim licem. Mare videći ga ustupa užasnuta natrag.

Mare.

Oh Gradiću, na licu ti vidim
Crnu žalost! prst užasan vidim
Sudbe moje!

Gradić.

Nije tvoje, gospo,
Nego tužne sudbe Bunićeve.

Digitized by Google

Mare.

Ha! umro je!

Gradić.

Tu je vijest jutros
Knez javio vlasteli u v'ječu;
Već ne može o njoj biti sumnje.

Mare.

A Kabožić?

Gradić.

On je u životu,
Ali kosa smrti neprestano
Pred očima njegovim svjetluca...
Mustafa ga bacio u zatvor
Gdje bijesni kuga.

Mare.

Kuga?!... Onda...
Oh! ovo je suviše za mene.

(klone u naslonjaču.)

Gradić.

U krajnjoj je opasnosti, ali
Još nemamo očajati za to.

Mare.

U tamnici kužnoj, a o nadi
Ti mi zboriš?.. Dosad je već možda,
Oh! izvjesno on je podlegao.

(Ulaze Gundulić, Pucić i Gjorgjić. Opaziv ih Mare, ukočena u njih gleda i veli.)

Šta dogjoste?... Vi mûćite! ko vas
Amo šilje?

Gjorgjić.

Gospogjo, vijeće.

Mare.

Oh! vi ste mi glasonoše smrti!

Gjorgjić.

Gradić ti je već kazao čije.

Digitized by Google

Mare.

Sa Bunićem propao je jadno
I Kabožić; vi inače ne bi
Iz vijeća k meni dolazili.

Gundulić.

Vjeruj nama na r'ječ viasteosku,
Marojica živе; istina je
Da mu grozno svaki čas smrtpr'jeti,
Ali tako hoće on; ti sama
Još ga možeš, gospo, izbaviti.

Mare.

Ja to mogu? recite mi onda
Šta da činim? hoćete li da ga
U tamnici zam'jeniti pogjem?
Hoćete li da ja neustrašno
Megju njega i kužnike stanem,
Te i danju i noću da ove
Od tijela njegovog odbijam?
Gotova sam, odlazim još danas.

Pucić.

Poznajemo i otvažnost tvoju
I odanost k ocu djece tvoje;
Ali to se od tebe ne ište,
Nego nešto manje, pače nešto
Posve lako.

Mare.

Izrecite jednom.

Pucić.

Znaš uslove s kojima je v'jeće
Izbaviti želeć Marojicu,
Brata tvoga poslalo u Stambol.

Digitized by Google

Vezir se je na uslove one
Već sklonio bio, i sam Buča
Sasvim jih je rado dočekao,
Al' Kabožić jedan odbacio.
I Gjonovi svi napori, molbe,
Svi razlozi umno navedeni
Ne mogoše pokolebati ga
Čvrst ostade pri svom odbijanju
Kô krš ovaj na kom mi živemo.

Mare.

Ali onda pomisliti moram
Da tu jačih on razloga ima.

Pucić.

Čini mu se da su taki; misli
Da ne može sebe i Dubrovnik
U očajnom našem stanju spasti
Ni cijenom male pretvornosti.

Mare.

Na pretvornost znam da jako mrzi;
Ali opet za tu c'jel...

Gjorgjić.

To, Gospo,
To velimo i mi; za c'jel taku
Pretvorit se pred Kara-Mustafom,
Pred zakletim tim neprijateljem
Dubrovnika i hrišćanstva svega,
To je dužnost, koja i najćišćoj
Savijesti nameće se sama.

Mare.

Oprostite gospodo što sumnjam,
Ne, rgjavo ja se izražavam,
Što nemogu dobro da vas shvatim:
Da bi sebe bez obzira svakog

Digitized by Google

Marojica žrtvovao prije
Nego ljagom ime okaljao,
To j' izvjesno; ali domovinu
Za malenkost da bi napustio,
To je taka nemogućnost da je
Ja svom snagom odbijam od njega.

Gradić.

Onda čitaj bratovljevo pismo.

(Mare hitno uzima pismo i čita ga)

Gjorgjić. (Puciću)

Kao smrt je, gledaj, prebl'jedila...
Oči joj se suzam navodniše...

Pucić.

Nabrala je na jedanput čelo!

Gjorgjić.

I ako je u godine zrele
Već stupila, kako
Sad izgleda veličajno l'jepa!

Gundulić.

Al' koliko trpi! strašnu borbu
Srca s dušom na licu joj vidiš.

Gjorgjić.

I Kabožić za ovaku ženu
Ne žrtvuje ni načela svojih
Pretjeranu strogost!

Pucić.

Mani ga se,
On je više nego smrtan čovjek.

(Mari klone ruka s pismom, spušta glavu k prsima; drugom se rukom hvata za sto, pa jedva ide do naslonjače, na koju se spušta i meće na sto pismo. Po nekom šutanju diže glavu, i govori slabim ali stalnim glasom)

Mare.

Šta od mene sada zaht'jevate?

Digitized by Google

Pucić.

Što predlaže u tom listu Gjono,
Da ti, gospo, koja nad njim imaš
Moć najveću svojeručno pismo
Na nj otpraviš,
I u tome zakuneš ga tvojom
I dječijom ljubavi da većim
Saučešćem na vas obazre se,
Da popusti od strogosti krajnje,
Koja nije u slučaju ovom
Ni najmanje umjesna, da s vama
Još jedanput i otačbu spase.
To je, gospo, zašto smo mi došli
Da t' molimo od v'jećeve strane.

Mare.

Ali ovdje, vidim, nije prosto
Pretvaranje, kao što ste rekli,
Prevara je ovdje najstidnija,
Izdajstvo je spram čovjeka koji,
Ma da j' opak i samo za mito
Milost čini,
Čini j' ipak punim pouzdanjem
Prema nama, i ne sanjajući
Da desnica što mu zlato pruža
Ispod njega strašnu jamu kopa.
Marojica takoga kovarstva
Nije kadar; a ja mu ga dojsto
Sv'jetovati neću.

Gjorgjić.

No pustićeš
Da pogine u tamnici groznoj?
Tvoju djecu lišiti ćeš oca,

Digitized by Google

Sebe samu onakoga muža?
Da li možeš i zamislit, gospo,
Da nikada više ne stisneš mu
Onu ruku, koja je tol' hrabro
Mač držala? da nikada više
Ne razgledaš ono muško lice,
Na kome se veličina misli
Tako snažno ogleda? da nikad
Već ne čuješ
Po ovom se razl'jegati domu
Marojičev glas veličanstveni,
Koji svega ispunjavaše ga
Radostiju višnjom?

Mare (drhćućim glasom).

Ah Gjorgjiću!
Je si l' ovo pismo proučio?
Zar riječi svete moga muža
Nijesu ti dušu svu potresle?
Oh! sâm sudi mogu li ja ruku
Da podignem na svetinju taku?

Pucić.

Samo j' ovdje nesporazum, gospo,
O dužnosti ljudskoj, da li j' ona
Prema licu il' otačbi preča;
To je dvojba sav'jesti, pa zato
Dvojako se i razr'ješit daje;
A istina gdje je prava, samo
To Bog vidi, koji se ne vara.
Nu koliko mi umrli ljudi
Tu istinu možemo razabrat,
Sve bih rekô da će prije biti
Na Gjonovoj i v'jećevoj strani.

Mare (odsudno)

Ja je vidim na Kabožićevoj.

Digitized by Google

Pucić.

Nek i tako bude, ali za to
Ovo neće manje dvojba biti
U očima sv'jeta,
A pri dvojbi opštoj ti ne možeš
Dopustiti, gospo, da propadne,
On sa Bučom i otačbom c'jelom,

Mare (ustavši)

Nek propadne i sv'jet, a vrlina
Nek ostane; božijega duha
Odsjevak je ona najsjajniji.

(Nastupa mûk udivljenja)

Gundulić.

O visprena ženo! udivljeni
Gledamo te, nu još ne možemo
Odreći se nade
Da, hladnije kada sve izmjeriš,
Sklonićeš se s nama na mišljenje,
Koje možda nije tako divno
Uznosito, ali domu tvomu
Spas donosi, svoj vlasteli, svima
Tol' nesrećnim gragjanima tvojim.

Mare.

Da se složim s vama, a raskinem
S mužem mojim, čija duša nije
Još nikada sinula mi tako
Čista, sveta, nebesna kô sada?
Da do njega, ispolina, stanem
Kô ženica sitna, i moljakam
Da rad mene, djece i vlastele
Sa visine svoje slavne sigje?

Gradić.

Ne ne, Mare, kô ženica kakva,

Digitized by Google

Nego kao nježna mati, kao
Razborita gragjanka i vrla.

Mare.

Pa neka bi on i preko srca
Na moje se priklonio molbe,
Ja, počem se u otačbu vrati,
Da crvenim pod njegovim mučkim
Nu prezrivim pogledom? o Klimo,
To ne mogu, to nikada neću.

Gradić.

Ipak srce stapa ti s' u suze
Što ti teku potokom niz lice.
Mare moja, o kćeri mi druga,
Sad poslušaj dobro srce tvoje,

Mare.

Svrni oči s moga lica, starče,
Ne gledaj mi stidne suze, nego
Čuj riječi, izraz duha moga.
Mišljenja sam strogost
Od mojega oca naučila,
A konačno u njoj otvrdnula
Pored muža moga;
Kô i oni tu sam neumolna.
Jest, u meni cijepa se srce,
Iz njega mi najbolnije suze
Sad izviru, ali... neka pukne.

(Svečan muk. — na jedanput čuje se veliko zvono.)

Gundulić.

Šta će ovo biti?

Gjorgjić.

Ostalo je
Na okupu v'jeće, za koga se
Sad to zvoni?

(Mare odleti izvan sebe na drugu stranu dvorane, pa viče očajano)

Digitized by Google

Mare

Svršeno je! ovo
Pogrebno je zvono Kabožiću!

Pucić.

To ne može biti; zvona zveče
I na svima crkvama u gradu,
A puk vrveć ulicama viče.

Mare (kleknuv)

Neumrla Kabožića dušo,
Zbacila si svoj zemaljski zavoj,
Pa vječnomu odletila tvorcu!
Tvoj odlazak evo počastvuju
Sveta zvona, i za tobom huji
Od žalosti sav Dubrovnik... Moli
Za nj, za djecu i za ženu tvoju!

(Ustaje)

Sad me samu, molim, ostavite.

Gjorgjić.

Ti si, gospo, pod pritiskom jakim
Misli hude, al' neosnovane.
Čuj, topovi sa tvrgjavâ grme,
A vesela pred kneževim dvorom
Razlježe se svirka;
Znakovi su to radosti dojsta.

(Zamanja je stupio na vrata, i čuo posljednje riječi)

Zamanja.

Jest, radosti velje, nenadane.
Čim iz v'jeća vi pogjoste stigne
Iz Stambola brzi knjigonoša
Sa v'jestima da veliki vezir
Udavljen je
U tvrgjavi biogradskoj..,

Digitized by Google

Pucić.

Sada
Odišemo.

Zamanja.

Da su na slobodu
Svi puštani poklisari naši...

Mare.

Ha! istina?

Zamanja.

Gospogjo, još više,
S knjigonošom Kabožić i Gjono
Putovahu,
I eno jih na Pločama sada.
Puk i v'jeće na susret jim idu;
Pohitajmo i mi; a ako si
Voljna, gospo, nama se pridruži.

Mare.

Odma hajdmo... djecu, djecu daj-
te...)
Oh, oh! Klimo... pridrži me, Kli-
mo...)
Ne dajte me, avaj!... Marojico!...

(Klimo je uhvatio za mišicu, ali se ona strovalila na tle.)

Zamanja.

Pala!

Gundulić.

Šta ste stali? dignimo je;...
Primaknite brzo naslonjaču.
(meću je na naslonjaču)

Gjorgjić.

Gdje su mlagji? Pozovi jih, Klimo.

Digitized by Google

Klimo. (odlazeći)
Mlagje, mlagje; n'jesam već pri sebi.
Pucić.
Prenemogla!
Gundulić
Ako nije grgje....
Bîlo, srce?.... ne kuca ni jedno!
Pucić.
Al' po Boga može li smrt biti?
Gjorgjić.
Djevojke su došle. Amo, amo.
Gradić (ušav)
Evo vode i mirisâ jakih;
Uzmi, Ano, i brzo na posô;
Od gospode ove ne zaziraj,
No mišice odkrij, odkrij prsi,
Pa po njima snažno trljaj... Tako...
Avaj, avaj! ne dolazi k sebi...
Gjorgjić
Pa nikakva ne daje ni znaka!
Gundulić,
Ovo t'jelo klonulo je sasvim;
Tu se više ne povraća život.
Gradić.
Vječni Bože! kako ćemo sada
Dočekati jadnog Marojicu?
Gjorgjić
Dojista je mrtva! Prenagleni
Onaj prelaz iz samrtne tuge
U veselje neočekivano
Ubio je kao grom. Što tuga
Ne mogaše, to učini radost.

Digitized by Google

Pucić.

Kabožiću, tužni prijatelju,
U najvećoj slavi
I radosti tvojoj huda sreća
Nije mogla grgje te porazit.
Dojista je izvanredno koban
Tvoj čitavi život, i sada te
Mnogo više žalim no i ovu
Jedinomu tebi ravnu ženu.
Bar je ona svršila, a ti ćeš
Neutješan nositi na sebi
Grdno breme svih ostalih dana
Dokle god se s njim u grob ne svališ.

Gradić

Usklici se približuju, s v'jećem
Već ovamo stiže; glas mu čujem.

Gundulić (ide k prozoru)

Eno njega! sa kućevnog praga
Zbori puku. — Prijatelji, ja se
I za nj bojim ako iznenada
Sad naigje na užasni ovaj
Prizor smrti. Treba ma koliko
Pripravit ga na nemili udar.
Ti, Puciću, pred njega izagji,
I samo mu iz daleka nešto
Nagov'jesti; ja svršiću ovdje.
Klimo, ti ćeš izvesti mu djecu;
Ta će sada na ljutu mu ranu
Kap melema skupoc'jena biti
(slugama koje plaču)
Vi taj zastor preko mrtvog t'jela

Digitized by Google

Prebacite, pa do njega dvije
Užežite žute voštenice.

(Odlaze Gradić i djevojke, Gundulić, Gjorgjić i Zamanja stoje na vrata od dvorane. Vidi se iz daljega gdje dolazi Marojica, pored njega Pucić s jedne strane i knez s druge, a iza njega vlastela.)

Marojica.

Zar boluje tol' opasno? to mi
Truje sreću ovih trenutaka.

Gundulić.

Kabožiću, stani; do praga te
Tvoje kuće radost dopratila,
A u kući tuga t' očekuje.

Marojica.

Gunduliću!

Gundulić.

Neizm'jerna tuga;
Ali ti si sve bijede ljudske
Savladao, pa ćeš znat i ovu.

Gjono.

Šta je? šta je?

Marojica.

Podišla me jeza...
Okamenjen gledam te, i strepim.

(Djevojke nose preko dvorane dvije zapaljene svijeće na visokim svjetilnicima i postavljaju jih oko naslonjaće, na kojoj Mare leži, pa do nje kleknu. To videći Gjono sune se unutra, i skinuvši s Mare zastor viče.)

Gjono.

Ah! Ona je mrtva! Kabožiću,
Mrtva, mrtva!

(Marojica hoće da ugje, ali ga zadržavaju)

Gundulić.

Ne damo ti amo.

Digitized by Google

Marojica.

Pustite me ako ne želite
Da se na vas kô lav b'jesan bacim.

(Sve za čas uklanja i stupa u dvoranu)

Zamanja.

Van je sebe.

Gjorgjić.

Strašan je čas ovaj.

Marojica.

Mare, Mare... glas moj zar ne čuješ?...
Još je vruća!... Oh! ipak je mrtva.

Gundulić.

Malo prije čuvši da si stigô
Naprasna je radost umorila.

(Pristupa Gradić s djecom)

Gjono.

Vaj Gradiću, na šta li smo došli!

Gradić.

Kabožiću, imaš slatku djecu,
Djecu njenu; evo ti jih; Bog te
Očuvao za njih i otačbu.

Marojica.

Da je tražim po čitavom sv'jetu,
Da je tražim po svim sv'jetovima
Što božija prosula je ruka
Po beskrajnim prostorima, nigdje
Ja ovaku ne bih našô, nigdje...
I da sve izgubih,
Da je kogod oči mi iz glave
Iskopao,
Iščupô mi iz njedara srce,
Mog razuma ugasio zublju,

Digitized by Google

Pa me tako neizm'jerno b'jedna
Pored puta bacio, da prosim
Koru crna hljeba i kap vode,
Ja sto putâ sve to volio bih
Nego što sam ovu izgubio.

Knez.

Vaj! naknade tom gubitku nema,
Kô ni tuzi tvojoj utješenja,
Van u djeci i milosnom Bogu.

Marojica.

O vječita pravdo, uvr'jedih te
U mladosti plahovitoj, pa se
Još na mene tvoj gnjev izlijeva!..;
Siročadi moja,
Neka vam je b'jedni otac primjer.
Tu kleknite na koljena, vašu
Poljubite nedostižnu mater,
Pa na njenom plakaćemo grobu
Svi zajedno. (ljubi je u čelo) Zbogom
Mare moja,
Na v'jek zbogom....Da mi ovih nije
Ja bih rado legnuo do tebe.

(Uzimlje za ruku djecu i udaljiva se, svi na okolo plaču. Pada zavjesa.)

Svrha.

Digitized by Google

$ 0,40
No 1285

Popravke.

Na str.	redak	mjesto	čitaj
1	17	ljubopito	ljubopitno
6	3	kô	kao
19	17	a s lijeve	a s lijeva
24	10	Djelom	Djelo
29	1	Da čast, spasem	Da čast spasem,
29	10	Nikolico; gle	Nikolico; prenaglošcu
34	9	orojnost	očajnost
51	16	Ali sada najveće	Ali sada najveću
51	20	Da zvijezda spasenje	Da zvijezda spasenja
55	22	zduri od grada	panduri gradski
56	4	zar i	zar ih
56	19	Za raspom je požar!	Vaj! Za raspom požar!
56	21	Ne, primiću	Ne, Primiću
60	28	D'jete,	Dijete
61	3	mačom	mačem
74	19	orujano	očajano
75	31	predsudno	presudno
81	22	a tim veće	a tim veća
87	12	Kaurina	Kaurima
89	9	Tim se sada	Tim se samo
94	3	pogleda	pregleda
97	6	s hvata!.	shvata!.
107	18	zena?	žena?

Digitized by Google

Digitized by Google

A 000 137 237 4